

СЕДМА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА СО БИТОЛСКИТЕ
ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА

Зборник на излагања
Тркалезна маса, Битола, 31 мај 2012 година

National Institution – University Library
“St Kliment Ohridski” Bitola

**THE SEVENTH HOMELAND MEETING
OF THE BITOLA WRITERS FROM
MACEDONIA**

**Collection of presentations,
Round Table, Bitola May 31, 2012**

Bitola 2012

Национална установа – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Битола

**СЕДМА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА СО
БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ
ОД МАКЕДОНИЈА**

**Зборник на излагања
Тркалезна маса, Битола, 31 мај 2012 година**

Битола, 2012

СЕДМА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА НА БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА

Зборник на излагања
Тркалезна маса, Битола, 31 мај 2012 година

Издава

Националната установа – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Битола, ул. Ленинова бр. 39, Битола

За издавачот

Науме Ѓоргиевски

Издавачки совет

Науме Ѓоргиевски
д-р Николче Вељановски
Владимир Костов

Главен и одговорен уредник

д-р Николче Вељановски

CIP - Каталогизација во публикација

Национална установа – Универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Битола

821.163.3(63)

РОДНОКРАЈНА средба на битолските писатели од Македонија

(7 ; 2012 ; Битола)

Седма Роднокрајна средба на битолските писатели од Македонија : Зборник на излагања : тркалезна маса, Битола 31 мај 2012 година / [Главен и одговорен уредник Николче Вељановски]; [превод и резимеа на англиски јазик Николче Вељановски]. - Битола: НУУБ „Св. Климент Охридски“, 2012. - 97 стр.: илустр.; 24 см

На наспор. насл. стр.: The Seventh Homeland Meeting of the Bitola writers from Macedonia : Collection of presentations, Round Table, Bitola May 31, 2012. - Тираж 100. - Summaries кон трудовите

ISBN 978-608-4538-38-7

а) Македонски писатели – Битола – Собири

COBISS.MK-ID 19212865

Тел.: 047/220-208; факс: 220-515; тел. изд. 232-999;
www.nuub.mk; e-mail: nuub@nuub.mk

СЕДМА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА НА БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА 2012

Во просториите на НУУБ „Св. Климент Охридски“ во Битола на 31 мај 2012 година беше одржана Седмата роднокрајна средба на битолските писатели во Македонија, односно Тркалезна маса на која беа изнесени текстовите на писателите: Владимир Костов (во отсуство), Никола Кочовски, м-р Христо Петрески, Петре Димовски, проф. д-р Вера Стојчевска Антиќ, проф. д-р Благоја Брајановски, Добре Тодоровски, Ѓорѓи Прчков, Ванде Ганчевски, Сања Мучкајева Видановска, Весна Ефтимовска, Биљана Талевска – Димко, Димитар Богдановски, Богоја Таневски. Присутни беа и писателите Панде Манојлов, Радован П. Цветковски и Зоран Пејковски.

Темата беше „Жената – муза на моето творештво“, а до неа дојдовме без голем напор со писателите Добре Тодоровски и Петре Димовски. Всушност, овој пат темата самата ни се наметна. „А, гледам и вие не се уморивте – рече медијаторот на Средбата д-р Николче Вељановски кој во име на директорот и вработените во Библиотеката им се заблагодари на присутните: „Сигурно дека една ваква тема ве освежи сите. Инспирирано пишувавте и за своите дела и од својата имагинација. Се

изненадив колку жените - писатели биле инспирирани од жената. Пока-
нивме и некои нови автори да внесат и тие свежина. Владимир Костов
ја поздравува средбата затоа што од здравствени причини не можеше
да дојде и побара дел од текстот да го прочитам јас. Со оваа ваша Седма
Роднокрајна средба го градите седмиот Зборник на излагања. Би сакал
Министерството да обезбедеше повеќе средства, но мислам дека волјата
на сите вас е далеку поважна за понатамошното одржување на Средбата“.

И покрај тоа што вообичаено излагањата на писателите се скрате-
ни на неколку минути, д-р Николче Вељановски предложи текстовите
на Христо Петрески и Сања Мучкајева Видановска да бидат изнесени
во целост.

ДИМИТАР БОГДАНОВСКИ

МОИТЕ ТРИ МУЗИ

Предложената тема за Тркалезната маса на Седмата роднокрајна средба на битолските писатели претставува сериозен предизвик за благородна опсервација поврзана со нашите сопатнички жени. Но, и покрај тоа насловот онаков каков што е даден „Жената-муза во моето творештво“ дејствува недоволно разбирливо, т.е. збунувачки поради фактот што музи во творештвото не постојат, туку согласно со ролјата на музите божици во грчката митологија (заштита на ученоста, убавите вештини, особено на поезијата и музиката), де факто се вон границите на самото творештво, меѓутоа имаат влијание врз него. Според тоа, значи, потребна е промена во именувањето на темата преку замена на предлогот „во“ со предлогот „за“, така што таа треба да гласи: „Жената -муза за моето творештво“. На ваков начин станува јасно дека жената (мајката, сопругата, љубовницата, девојката), претставува инспирација за литературните творци, па наполно се отстрануваат постојните дилеми и евентуалните лутања.

Инаку, по однос создавањето на моето скромно литературно творештво помалку или повеќе како на инспираторки или поточно личности кои придонеле при создавањето на мојата љубов кон литературата, им должам благодарност на три жени: мојата мајка, нашата сограѓанка госпоѓата Паула Маер-Апостолова и мојата сопруга Јованка Богдановска.

Мојата покојна мајка, Славка Апостоловска Петковска, е родена 1912 година во селото Лабец, во близина на градот Лом, на десниот брег од реката Дунав, Република Бугарија. Завршила само четврто одделение основно училиште во родното село, а како осумнаесетгодишна девојка станува текстилна работничка во Софија. Интересно за оваа селска девојка е што е извонреден читател, особено на белетристика, но и на историски книги, како и на разновидни списанија. Но, не чита само поради читање, прочитаното не го отфрла настрана, не го препушта на заборава. За сè што прочитала, барем колку што јас си припомнувам, таа сакаше да зборува, раскажува, прераскажува, дискутира. За жал, многу ретко наоѓаше соговорнички, сосетките во нашото маало Пустовци (Генимале) книгите не ги интересираа, нема со кого. Мојот татко, постојано преокупиран со работа, е неблагодарен слушател, ниту, пак, искрено кажано, го интересира некаква таму литература.

Мојата мајка сакаше да раскажува и многу раскажуваше. Најблагодарен слушател бев јас, најстариот од децата. Постепено со растењето, со моето момчешко созревање, успеав да забележам дека таа при раскажувањето не раскажува само за прочитаното, туку кон него често придава многу други нешта. Тоа го правеше природно, на еден свој својствен начин, успевајќи да ја зголеми убавината и интересното од прочитаното.

Зборувааше македонски со акцент од кого никогаш не успеа да се ослободи. Таа обична селска жена и текстилна работничка некако неосетно, но настојчиво успеа кај мене да создаде љубов кон литературата, а воедно во неа да барам нешто ново, нешто поинакво, често да измислувам нешта кои сега не ми звучат баш најпааметно. Морам да кажам дека таа на моменти знаеше да биде прилично серта, дури на моменти на лутина неподнослива. Посебно ја помнам нејзината десна шака. Иако не е во контекст на зададеното, ама можеби и е, јас од неа знам дека сум Македонец, дека Македонците не се Бугари. Интересно, ама јас од неа знам дека најголемите бугарски националшовинисти, како тогаш, особено меѓу двете светски војни, така и во современоста, по потекло се Македонци, кои, за жал, и ден-денес ги имаме во нашиов град.

Втора моја муза за моето творештво по своето влијание и значење секако е нашата сограѓанка госпоѓа Паула Маер Апостоловска. Добро помнам првпат ја видов во ходникот на катот од гимназијата „Јосип Броз Тито.“ Вниманието ми го привлече нејзиното помалку необично, можеби помалку претерано скромно, речиси срамежливо однесување, нејзината вечно (барем јас колку помнам) наведната глава и очите насочени надолу кон подот.

Бевме една генерација ученици. За жал, ја познавав само од видување. Подоцна, особено преку соучениците, но и на еден час професорот

по македонски јазик Ангелко Темелиев, пред нас учениците во седми клас, го пофали нејзиното пишување потенцирајќи го како извонредно творештво и пример како треба да се работи. Тоа ме натера повеќе да се заинтересирам за нејзините творби. Преку мојот соученик (сега покоен) Михајло Џима, со кого седевме во една клупа, а кој подоцна стана професионален новинар, прочитав некои нејзини прозни творби, кои навистина ми се допаднаа и на кои морам да признам ѝ завидував, сметајќи дека јас нивниот творечки квалитет никогаш не ќе можам да го достигнам. Меѓутоа, контрадикторно на дел од претходното, нејзиното пишување и ме охрабри или, пак, во секој случај предизвика кај мене да се обидам и да се зафатам со пишување.

Насловите на нејзините раскази не ги помнам (со исклучок на еден расказ под необичен и за мене тогаш неразбирлив наслов „Арлекин”), кои врз мене оставија солиден впечаток. Инаку, расказот „Арлекин” ни до ден-денес не сум го прочитал. Ама сега, за разлика од тогаш, знам дека со тоа име се именуваат лакрдијашите, шегобијците, луѓето непостојани во сфаќањата.

Проза започнав да пишувам многу подоцна, претходно неуспешно обидувајќи се со поезија. Но, Паула, признавам, некако, на некој начин, кого ни самиот не знам да го разјаснам, беше мој литературен водач.

Кога пишувам за Паула не е излишно да ја спомнам нејзината соученичка Здравка, чие презиме, за жал, не го помнам. Таа девојка пишуваше стихови, кои кога ги читеше на литературните состаноци предизвикуваат восхит. Сега, по над половина век поминати од тие настани, понекогаш се прашувам дали нејзините стихови навистина беа толку убави така го доживував од нејзиното интерпретирање.

Третата муза, ете така да ја наречам, неспорно е мојата сопруга Јованка, со која сме во брак речиси половина век (48 години). Независно од фактот што кон литературата нема некоја особена наклоност, иако повремено чита особено поезија, по своето влијание за моето творештво има свои заслуги. Не е работата што при мојот речиси постојан творечки немир таа успеваше и успева да ми ги обезбеди неопходните услови, ами и тогаш кога ќе насети дека не ми оди како што треба, таа е тука да ја ублажи положбата.

Меѓутоа, не само тоа. На пример, мојот расказ „Благодарение на тутунот”, го создадов по нејзино посочување. Нејзиниот дедо по мајка, Ангеле Марков, (братучед на еден од основоположниците на македонската поезија Венко Марковски), повеќе пати ми раскажувал како благодарение на пушењето тутун го зачувал животот на фронтот кај Кајмакчалан за време Првата светска војна.

Еден по мое мислење најдобар мој расказ „Прстенот”, го напишав

според вистински настан за нејзин роднина, кому во втората половина на четриесеттите години од минатиот век заедно со конфискувањето на дел од неговиот имот, присилното преселување во друга куќа, му бил одземен и семејниот наследен прстен. Истиот тој прстен за негова несреќа го видел на раката од синот на некогашниот милициски инспектор. Силната возбуда придонела неколку денес по настанот да почине.

Не е излишно во контекстот на опсервираната тема да споменам на за мене веќе одамна заборавено мое таканаречено „поетско творештво“. Во периодот пред да се запознаеме со сопругата, како и потоа, за неа се обидував да пишувам стихови. Од тие мои „стихови“, за жал, или за среќа нема зачувано ни еден.

Благодарение на оваа Роднокрајна средба на битолските писатели и писателки се создаде неочекувана можност јавно да им се заблагодарам на моите музи од моето време.

DIMITAR BOGDANOVSKI

MY THREE MUSES

The inspiration in my modest literary work or better to say the inspirers who deepened my love for the literature has been due to three women: my mother, a lady from Bitola called Paula Maer – Apostolova and my wife Jovanka Bogdanovska. My mother loved story telling to whom I was the best listener as the oldest among children. As I was growing up I realized that she was not only narrating the story but she was adding things on her own. She was doing it naturally, being skillful to increase the beauty of the most interesting parts of the story. I started writing prose much later as a result of my unsuccessful tries in poetry. I found Paula my literature guide in such a way that I cannot comprehend. I would like to use the situation mentioning my so called “poetry work”. I had been writing poetry on my wife before I married her in order to be impressive. Today, from those “verses” remained not a trace. Thanks to this Homeland meeting of the Bitola writers I have the opportunity to express my gratitude to my three muses of my time.

ПРОФ. Д-Р БЛАГОЈА БРАЈАНОВСКИ

„ЖЕНАТА – МУЗА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО“

Жената неизбежно е присутна во секој вид уметничко, а особено секој вид литературно дело. Без жената не може да станува збор не само за уметничко, литературно дело, туку и за секој друг на дело што не го носи префиксот уметничко, односно литературно. Тоа е исто како кога го разгледувате проблемот што е во врска со кос и да било општество, односно човештвото, а да не водите сметка за атрибутот жена, па би изгледало како општеството, односно човештвото да се состои само од припадниците на машкиот пол, што би било ординарна будалаштина.

Жената, како богиња и како заштитничка на уметноста и на убавите вештини, особено на поезијата и на музиката, иако, сосема исправно и така би можело да се смета, во моето творештво, во моите книжевни (литературни) дела, како во делата на други книжевни (литературни) дејци, не е првенствено претставена за да го истакне тој нејзин атрибут: *музајџа* – туку да се укаже на неможноста да се создава и да се создаде вакво дело без присутноста на жената во делото.

Иако од самиот наслов како да произлегува потребата од потврдување на древната мисла дека *музијџе* - ќерките (прво, 3 или 4, односно девет) на Богот Зевс и на богињата Мнемосина,*

* В. повеќе, Милан Вујаклија, *Лексикон сѝраних речи и израза*, стр. 599.

Бидејќи оваа книга (Речникот) е издадена во 1954 година, во времето на едностранскиот систем и комунистичкиот (социјалистичкиот) општествен поредок во СФРЈ, кога религијата („опиум за народот“) и сѐ што беше духовно, ако така може да се каже, беа ставени „надвор“ од законот, разбирливо е што сестрано не беше доволно разработено ова прашање: дали музите се навистина заштитнички на *ученосџа на убавиџе уметносџи* и дали поради создавање на уметнички дела со високи уметнички вредности е потребно барање помош од некоја од овие музи, зависно од видот на уметничкото дело.

навистина се заштитнички на ученоста и на убавите уметности, би било неумесно впуштање во такви „води“, бидејќи со оглед на фактот што книжевните творци не наидуваат на никакви пречки во литературното творештво. Јас, како автор не би можел (*а длабоко во себе ја чувствивувам тѡаа ѡоѡреба*) да се произнесувам по ова прашање, односно дали некоја од ќерките на богот Зевс и на богињата Мнемосина ми помогнале или ми помагаат во создавањето на моите писателски (литературни) стремежи и остварувања.

Зашто, во создавањето на кое и да било уметничко дело (јас овде се осврнувам на книжевното, литературното), постои нешто митско, нешто вселенско, нешто што не е сопственост на самиот автор, но сепак е „негово“, ако се има предвид непобитниот факт дека *Сé е Едно*; и ние самите како автори, како земски телесни створенија од Бога, не само што сме токму тоа Едно, туку дека и самите сме *Сé*. Во оваа смисла, не е ни случајно што во една прилика големиот македонски писател, акад. Петре Андреевски, рече дека, откако ќе почне да чита свое дело штотуку излезоно од печат, имал чувство како да чита дело што го создал некој друг а не тој самиот.

Можеби е претенциозно, но сепак можеби би било и потребно ако во некоја од наредните Роднокрајни средби, се впуштиме во едно такво продлабочено разгледување на една ваква за нас претешка, но крајно благородна задача, па иако е за очекување, поради нашата ограничена моќ да понесеме еден ваков научен, па и духовен товар од завлегување во грешки и понекогаш и во илузорни заклучоци, сепак, останува нашата иницијална, мисионерска задача.

Иако за насловот може да се приговори во смисла дека темата на овие Роднокрајни средби би била подобра ако би се однесувала само на жената во творештвото, иницијаторот на Средбите несвесно со зборот “муза” како да сакал да потсети дека е веќе време за навраќање токму на таа тема, на таа проблематика.

Жената-мајка во моето творештво. Бидејќи и самиот потекнувам од селско семејство, во моето творештво, што е логично, преовладува ликот на жената на/во селото, со особен акцент – ликот на мојата мајка. Во претставувањето на жената за авторот е ирелевантно дали таа е заштитничка на уметноста, зашто тоа самото посебе се подразбира, туку преку неа и со останатите ликови во делото, го отсликува настанот; на настанот му дава полнота и укажува на непобитниот факт дека, како и да размислува како и да го сфаќа животот, какви и да се неговите

предубедувања и убедувања дека *сé е едно*, дека ние опстојуваме и можеме да опстојуваме само во содејство *и во интeракија со друѓиите*. И колку да мислиме дека ние, иако има и дел вистина во тоа,** сепак како да останува убедувањето дека приматот на жената во делото се однесува на сексуалната димензија на делото.

Мислам дека тоа што мајка ми како пред сé, првенствено страдалничка во мојата поезија е сосема наместо, бидејќи, и тогаш - како дете, а особено подоцна со годините на созревањето и спознавањето на други вистини за животот, сум заклучил дека трудот, ангажманот на мајката е помалку вреднуван од трудот, од ангажманот на другиот родител – таткото. Се сеќавам дека, иако мајка ми, како и сите други мајки на село, која рамноправно работела во полето со другите, и по враќањето дома, нема одмор, бидејќи морала да се зафати со подготвување вечера за сите во куќата. А да не заборавиме на нејзиниот ангажман во врска со создавањето и со одгледувањето на потомството во семејството.***

Во моето творештво се носам со уверување дека духовното страдање на мајката, во однос на таткото, за сопственото чедо, има свое посебно обележје, не по својот обем, туку по својот интензитет. Така, во моето последно прозно дело *И да си победник и да си победен* ќе се види таа разлика по загубената на својата ќерка во виорот на егзодусот на Македонците од Егејскиот дел на Македонија:

„Родителите, во виорот на геноцидот, ја загубиле ќерката, а браќата - својата сестра, но тие никогаш не престанале да се надеваат дека сепак од некаде ќе го видат драгото чедо, Марија. Иако мајката на моменти се помирувала за загубата еднаш засекогаш на својата ќерка уште како бебе, меѓутоа, сепак кај неа постојано горело неизгаснатото жарче на надежта.

Во такви моменти мајката како да знаела за големата вистина дека да се загуби нешто, не значи засекогаш да се изгуби. Зашто,

** Убавината е во различностите. Што би било кога физички и духовно не би имало разлика меѓу мене и тебе; пред нас би била само сива непрегледна виделина, неподнослива да се издржи. Исто како кога не би постоеле нациите кои, како колективитети се разликуваат едни од други, иако, како што е познато, со *глобализацијата* токму тоа се сака да се постигне: уништување на разликите, различностите помеѓу одделни нации, националности, што е спротивно на космичкиот диктат, спротивно на космичкото уредување на Вселената, а во непосредна корелација и со Планетата Земја, нашата мајка родилка.

*** Има убедување дека во врска со создавањето на потомството подеднакво се поделени работите меѓу жената и мажот, а се заборава дека мајката, прво мора да го носи плодот девет месеци, а породувањето, во извесен период да го храни само со единствената храна што таа ја поседува: мајчиното млеко... Некој, за да ја оправда таа подеднаква поделеност на работите во браќаната заедница, ќе тврди дека ако не бил мажот – таткото на детето да “посее семе” не би ни дошло до забременување и породување на детето, а се заборава дека таквата улога можел да ја одигра кој и да било друг маж.

големите духовни мислителци, мудреци и свети лица укажувале и укажуваат на планетата. Во такви моменти мајката како да знаела за големата вистина дека да се загуби нешто, не значи засекогаш да се изгуби. Зашто, големите духовни мислителци, мудреци и свети лица укажувале и укажуваат дека на планетата Земја, во вселената, во бекрајот загубата е само илузија, дека сè е еднота, едно - ништо еднаш засекогаш не се изгубува, туку дека само минува од една состојба во друга, па дури и меѓу животот и смртта нема разлика...“

Жената во моето творештво. Во сето мое творештво на жената не ѝ давам некое посебно значење, ако се има предвид жената-мајка, која само поради тоа, како што дел од тоа беше прикажан погоре, има посебно место, така што жената, наспрема машкиот лик, ја претставувам според нејзината објективна вредност, во зависност од тоа во каква улога се наоѓа во делото, се разбира водејќи сметка и за нејзините физички и биолошки карактеристики по кои се разликува од машкиот пол. Така, во романот *Песна оџијана*, кога незнаејќи ниту таа ниту нејзиниот роден брат дека се брат и сестра, а работат во иста просторија и меѓу нив, што е разбирливо кога се однесува за двајца млади, се развива чувство на привлечност и подоцна и на љубов, која, за голема радост, немала фатален крај, по откривањето на тоа дека се брат и сестра доживуваат големи душевни потреси и болки, но воедно и душевно ослободување, олеснување, дека на крај тој и неговиот брат ја нашле сопствената сестра која во виорот на геноцидот кон Македонците во егејскиот дел на Македонија, уште како бебе ѝ се губи трагата, кога после по толку поминати години, нејзините родители загубиле секаква надеж, кај мајка ѝ сепак останало да тлее жарчето на надеж, како за нив тако, а и повеќе е, за родителите наоѓањето на сопственото чедо било изблик на ненадоместлива радост.

Во романот *И да си џобедник и да си џобеден*, што, на одреден начин, е продолжение на романот *Песна оџијана*, и покрај наоѓањето на сопствената сестра, браќата Аритон и Трајан живеат во постојан страв дека можеби меѓу некој од нив, како млади луѓе, постоеле блиски односи со својата тогаш неосознаена сестра, дека некој од нив и имал блиски, интимни односи со сопствената сестра, Марија. Бидејќи, Трајан, отишол многу подалеку во својот духовен развој (Учителот, Рамон) од својот брат, Аритон, кој не само што не бил побуден да го следи патот на тој развој на својот брат, туку и се противел на тоа, подеднакво ја вреднувам духовната ориентација и напредокот во таа насока на, Валперија, во романот,

која дури излегува и помудра од, Трајан, кога, за да го ослободи од стравот неговиот брат, Аритон, дека можеби неговиот роден брат, Трајан, имал блиски, интимни односи со сопствената сестра, Марија, го подучува:

„Што ако брат ми имал поблиски односи со нашата сестра, Марија,” – праша, Аритон, свртувајќи се кон Валперија.

На Валперија ѝ беше сосема јасно на што се однесува прашањето.

На тоа Валперија одговори дека верува оти не ја лаже женската интуиција:

„Онолку колку што го запознав твојот брат, а и од разговорите со тебе за него, убедена сум во спротивното.

Бидејќи и ти велиш дека немало такво нешто меѓу тебе и неа, тогаш нема од што да се стравува. На крајот на краиштата, и да се случило такво нешто – никој не е виновен. Со време – сè се надминува. Сега треба да се гледа само во иднината. Заборавете на сè и вратете се во нормалниот колосек на животот. Вас повеќе треба да ве исполнува радоста отколку тагата.”

Меѓутоа, радоста, од друга страна, врз мене имаше и разорно дејство, зашто таа, на извесен начин, го побудуваше и стравот од смртта, кој ме прогонуваше безпрестан речиси целата година од денот на наоѓањето на мојата сестра, Марија. Значи, и преголемата радост може да не исполни со страшна вознемиреност на духот и целосно да не опфати со психолошка малаксаност. ...

“Единственото што ти останува,” се обрати, Ерменката, Валперија, “е да го пронајдеш брат ти, Трајан и да заминете кај вашите родители.

Сепак, моето мислење е, а вие самите ќе треба да одлучите, дека не би требало заедно истовремено да заминете. Бидејќи олку насобраните чувства се потресни за секого, а најповеќе за родителите, особено - за мајка ти. Подбро би било да постигнете договор меѓу вас двајцата. Тогаш само едниот од вас нека отиде во селото. Мислам дека првиот што треба тоа да го направи треба да биде Трајан.”...

Заклучок. Она што како заедничко произлегува од претставувањето на жената во моето творештво, а во што сум убеден и во творештвото на секој творец, може да се сублимира во следното, дека жената во моето творештво не ја посматрам како муза, како заштитник на уметноста; тоа само посебе се подразбира, туку подеднаков „партнер“ како и машкиот лик. Ова аналогно се однесува и на мудроста што со себе ја носи жената како и мажот; поуките што одвреме-навреме му ги дава, неговата тогаш сè уште непознаена сестра, Марија, се подеднакво вредни како што тој, Трајан, ѝ ги дава нејзе во романот *Песна оџиџеана*. Тоа аналогно се однесува и на Ерменката, Валперија, во романот *И да си џобедник и да си џобеден е исџо*; таа понекогаш дури и се наоѓа понапред

во својот духовен развој пред, Трајан, но таа своја состојба не ја манифестира со доза на горделивост (гордост), туку како работа самата по себе разбирлива. Валперија, и не ја крие својата љубов спрема, Трајан, а Трајан како да се плаши да загази во подлабоки води во љубовта со неа поради поседот на поголем степен на мудрост во неа од него.

Ако, Валперија, се спореди со, Елпиники, една друга важна личност во романот *И да си победник и да си победен е истио*, кај неа љубовниот жар, љубовниот занес е посилен отколку кај, Валперија, но според степенот на мудроста што и двете го носат во себе, речиси како да се израмнети. И не случајно што, Трајан, за Елпиники вели дека има убавина распослана насекаде, но, сепак, тој стравува, поради нејзината посесивност во љубовта да завлезе подлабоко, плашејќи се дали ќе има способност да се носи со нејзините ненаситни љубовни потреби. „А, кога ќе ми опадне снагата,“ како да вели, Трајан, „што ќе правам со себе, а уште повеќе е со неа? Ќе бидам презрен, можеби“

PROF. D-R BLAGOYA BRAYANOVSKI

THE WOMAN – THE MUSE IN MY LITERARY WORK

Women are inevitably present in all kinds of artistic, especially all kinds of literary work. It is the same as if you are analyzing a problem related to the society, or humanity without taking into account the woman, so the society, or humanity would turn to consist only of male members. Woman as Goddess and protectress of arts and beauty skills, especially of poetry and music, in my literary work, as well as in the literary works of other authors, is not presented in order to emphasize her attribute – the muse, but to point out the impossibility of creating in general without the presence of the woman in the literary work.

ВАНДЕ ГАНЧЕВСКИ

ЖЕНАТА – ЗАЧИН ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО

Предложената тема за Седмата роднокрајна средба на битолските писатели, разбуди интерес и во мене, ме присили бегло да прошетам низ композициите од моето творештво, направив соодветна анализа и констатирав дека нема пишан материјал каде не е застапена жената. Интересно, констатирав дека нејзиното присуство му дава на текстот посебен шмек, било таа да е опишана како грда, убава, мајка, сопруга, лоша, нервозна...

Секаде влегува како жена и низ градбата на текстот учествува како жена, зачестено изедначена со машкиот лик.

Општа констатација ми се наметна дека секаде низ пишаните материјали, занемарена е нејзината сензуалност како појава, ниту, пак сум употребил за неа збор секси. Не оти не го разбираам тој карактеристичен збор за жената, кој денеска зачестено е присутен низ литературата, посебно низ љубовните приказни, кои и во моето творештво се присутни, но не и тој збор. Низ сите мои пишани творби, жената е женствена, а зборот секси мислам дека не влегува во терминот женственост. Низ размислувањата ми се лизга дијагноза дека тој збор е некако примитивен, евтин и не вреден да се оптоварува со него мислата која треба да биде напишана, дури и кога жената е разголена или гола. А кога е облечена во женска облека го збогатува и зборот женственост.

Забележувам дека важен сегмент низ творбите е нејзината облека. Знам дека најважно за секоја жена е да знае за каде и на кое место да се облече соодветно на пригодата. Посебно доаѓа до

израз убавината на едноставноста во облекувањето. Ова посебно место наоѓа во описот на главната личност од романот СТРАЧКА. Нејзината складна едноставност во облекувањето која лансира низ целото дејствие на романот шареникава еднообразност и ја кити со посебна скромност, успеав да го забележам денеска, после десетина изминати години. Нејзината слика во едноставноста на облекувањето, како посебна појава низ целиот роман, дури и во моменти на брзање кога облекла нешто што и било најблизу до раката, ја прави женствена, низ целиот роман е доминантна.

Низ времепловот на настаните од напишаните мои творби, забележувам уште една отсутност, никогаш не сум сирнал под женската облека. Она скриеното, кое може само да се претпоставува низ некоја девалвирана раштелувана фантазија или низ магловита алхохолизирана состојба, се интимните пориви што извираат од женственоста и кои мамат воздишка како за олеснување, а излегуваат од посебниот вкус кај секоја женственост, било тоа да е од начинот на облекување, од начинот на одење, од фрлен заводнички поглед... Не е битно, важен е тој нејзин вкус. Е, тој вкус е вистинскиот зачин што го поседува исклучиво жената И никој друг. Само што тој медикамент не е распослан зажарено низ моето творештво, не е разголен низ овкањето и стенкањето од убавините на раскошниот женски вкус, туку облечен и само зачинет со сопствениот женски зачин.

За освежување ќе ви прочитам еден извадок од романот „Страчка“.

... Кога засвони свончето на влезната врата, ја фенираше косата. Ја отвори.

Редок вид на интимност, кој не може да се споредува со два чифта погледи кои се сретнуваат со иста сигурност и одлучност и одбиваат да се впуштат во заедничка преградка. Се гледаа немо неколку мига, како да сакаа да докажат дека имаат силен карактер и дека можат да чекаат уште неколку секунди, за потоа врела прегратка...

Таа изненадена, со широко отворени очи од кои зелената темна боја, дојде до израз. Широката насмевка ги покажа белите како ѓердан нанижани заби. Изусти тивко радосно:

- Трпко...

Нејзината рака се најде на надворешниот дел од десната негова шака и го повлече во осветлениот дел од ходникот. Во светнатите насмеани очи солзите ја боцкаа слатко кошмарно низ желба полна

со страст и шетаа по неговото лице, а потоа се укотвија во неговите. И неговите и нејзините фрлаа грешна топлина. Заедничка емпирија. И двајцата не се збунија пред огледалото на ведрината. Тресокот на вратата ја исплаши пудлицата, остана надвор, мрдајќи со опавчето, загледана немо во затворената врата. Зад неа немаше сведоци, не беше потешна јавност. Ни случајно. Ваквите работи сакаат мрак. Самозаљубени еден во друг, се притискаа во својата самотија. Целта им беше да се најдат онаму, каде што биле некогаш... Во времето оросено со љубов и ограда, кон интимниот сон, кој знаеше да чека до оваа тазе квечерина. Без добровечер и добредојде, само со шкрипотот на воздишките низ тишината, топли од светлината на декоративното светло во ходникот, зад масивната врата направена од племенито дрво, природно сушено цели три години. На желбата и беше оган блеснат, ги осветлуваше сенките зад вратата во нем разговор. Без збор, само со рацете и полниот глас на воздишки, под товарот на тригодишното мечтаење и чекање... Без поглед на темнината на вратата... Низ светлината под очните капаци од влажноста на очниот топол сок. Возбуди како бура, како бран кој ги зграпчил.

Двајцата загинаа без глас во врелата жед. Сè околу нив беше во оган... Сè гореше. Беа закитени со неговата топлина. И сами...

Полнејќи ги празните дамари од минатото. Ходникот беше мрачен, глуп и слеп. Пудлицата се откажа од намерата да заврти внимание за да ѝ ја отворат вратата. Легна пред вратата.

Зад вратата успешно се играат улогите. Се спроведува сценарио по ред на обврските, носени од желбите на страста. Нема потреба од меѓусебна консултација или присуство на режисер. Љубовниот занес растеше, за еднотинката од четврт час, да донесе кус излив на среќа.

Сеќавањата низ напишаните романи и раскази ми влечат посебно внимание, во деловите каде е присутна жената низ композицијата, заедно со својот сопствен зачин, којзнае од какви кулинару низ историски сопствени надградби, користен, дополнуван, приготвуван и усовршуван, за јас да речам дека ми заличува на врвно кулинарско мајсторство кое ми асоцира на вистински убаво кулинарски зготвен ширден, а низ творбите да му дава свежина, ровкост, шмек, зачестено и шлаг на врвот со јаготка, черешна или вишна, сеедно. Зачинот, или комбинацијата на зачини карактеристични за жените, никаде не ми дал навика да ги ставам во едно легло, ниту пак, да правам некакви селекции на

нивните ликови и карактери по нивниот сопствен зачин, дури и кога зборувам за неа дека е сочна, дека е путереста, дека е кајмаклија, дека оди како срна, дека ми заличува како вилушка, дека е ребро со малку мевце, дека е бујато збучена... Едно ми е јасно, сувопарност ќе го краси текстот ако отсуствува женски лик, а спротивно дека текстот има сочност и фил за да се почувствува низ читањето неговата убавина и вкус.

Еве пред мене излегува Јоргованка од расказот „Виножито“. Ја гледам со светнати очи, не од некоја милина што се лизнала низ неа, туку од нервозата што ја исплакнала, потпалена од нејзиниот Гојко. Излегува Кадивка, со карактер еднаков на нејзиното име, трета сопруга на Милојко, од расказот „Преку патот“.

Во расказот Кај си братучед јас сум Мокренка, зборува за жената невидена четириесет години, негова сестра. По средбата со неа, откажува Сотировото срце. Подаваат глава уште дваесетина карактеристични ликови на жени насликани во расказите.

Неколку зборови да речам за мојата збирка поезија, една и единствена, насловена како Парталав облак со педесетина песни.

Не ги анализирам женските ликови како мајки, сопруги, љубовници, нервозни, кротки, дебели, слаби..., туку сакам да го акцентирам влијанието што го направи мојата мила врз моето творештво. Во минатото кога ќе напишев песна, привилегија имаше таа прва да ја слушне. Јас како расцутен дрен во февруари ѝ ја читав со низа гестови и глумење за впечатливост да оставам и убавината на песната да ја разлеам околу неа. По месеци таа, мојата мила, фрли слана врз мене и ме овена, а овенет низ сокаците на поезијата не можев да чекорам.

Рече нервозно „Доста, престани со тантели, курдели, не можам да те слушам. Пред мене како да имам сопруг кој не е ни машко ни женско, ми лансира сина месечина..., каде си свездо моја“ Јас вкочанет од нејзиниот нервозен наплив, онемев, а таа дополни, „Пишувај бре проза, батали поезија, или полесно ти е... Свездо треперлива“ Е, тогаш видов дека свездите на небото не треперат, тие тоа не го прават, а го прави тој впечаток, само нестабилноста на атмосферата, како што немирната површина на водата создава впечаток дека камењата во некое езеро се помрднуваат и се движат. Очигледно мојот пристап со читањето направи спротивен ефект кај мојата мила која ја сака поезијата. Така излегов од поезијата, благодарен сум ѝ на мојата мила, продолжив да пишувам проза, таа сака да ја чита и по читањето останува задоволна, а кога таа е

задоволна, јас без записка творам.

Можеби сте слушнале за нашиот сограѓанин Борислав-Бошко, Боки Ивановски, или сте го гледале документарецот Темнило, снимен за неговата мака. Е, тој Боки, десет години не видел пролетен цвет, синило на небото, ниту полна месечина, а околу неа расфрлени треперливи ѕвезди. Ниту весник и книга не прочитал, боледуваа неговите очи од некој Дауов синдром, ретко заболување кое направило премреже во неговите очи. Заболувањето го добил по завршувањето на гимназијата, а таков беше до пред една година. Во Турција му направија операција на катарактата со ултразвук. Операцијата траеше десетина минути. Денеска гледа на едното око и среќен е. Оваа недела го прочита мојот роман Сенките се неми во сурово време. Го прашав за коментар, а знаете што ми одговори, -„Замисли го твојот роман без Украинката - куклестото лице. Празен ќе беше без жена. Четивото не ќе беше сочно. Можеби ќе беше препечено, прегорено... Ваква сочна како зрела праска, како што е опишана во твојот роман, и него го прави сочен, вкусен за читање.“

Очигледно Боки сакаше да каже дека куклестото лице, Украинката кафеанска дама од селската меана „Шок“, низ романот изгледа како расфрлен зачин за да биде лесно голтлив низ читањето.

Посебна анализа за нашата миленичка жената на денешнава трибина, заслужува жената сопруга од моите два тазе романи - „Ја преврти судбината“ и „Бев таму и се вратив“. Велам заслужува, но нема да ги анализирам имајќи го предвид даденото ограничување од организаторот на денешнава трибина за должината на материјалот кој се презентира. Нема посебно да се задржам ниту на женскиот лик од романот „Ќе го тужев Господ“, од посебна интимна причина да не ги разбудам траурните сеќавања во мене.

VANDE GANCHEVSKI

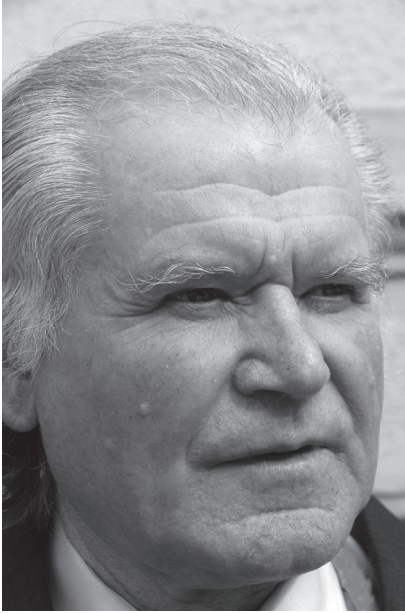
THE WOMAN – SPICE IN MY LITERARY WORK

The spice, or the combination of spices characteristic of women's character, I have never thought to put in the same basket, nor I have done any selection of their characters in accordance with their spice. This has never happened even when I speak of them to be juicy, butterlike, creamy, walking as a doe, resembling to me as a fork, that she is a rib with a beat of flesh on it, that she is bubbled. One thing is clear, the text would be dull in the absence of a female character. On the contrary, the juiciness and freshness of the text would be felt through her beauty and taste.

Jorgovanka from the story “Rainbow” is coming before my eyes. I am watching her with glittering eyes, not because of the pleasure that passed through her, but because of her angriness inflamed by her Gojko. Kadivka comes out with a character equal to her name as a third wife of Milojko, from the story “Across the road”.

ПЕТРЕ ДИМОВСКИ

ГОЛЕМАТА ТАЈНА НА УНИВЕРЗУМОТ

Жената е најголемата неоткриена тајна на универзумот, која откако човештвото знае за себе ја разгатнува, а постојано се губи во нејзината совршеност. Отука таа е вечната инспирација на уметниците, големата муза на поетите и на творците од целокупното книжевно творештво што го создава човекот. Секогаш од тој извор пробива кристална свежина на недопрени предели што се постојан предизвик на писателот да завлезе во откривање на тајните при создавањето на својот свет. Така, таа ја дава смислата на целото постоење, и таа е доволна на писателот животот да му биде целосно исполнет, а со нејзиното отсуство се создава најголема отворена празнина.

Во романот „Пламенка“ истоимениот лик зрачи со една блескотна светлина на мајка и борец, која сета своја енергија ја вложува да оствари една своја гигантска борба со извојувана победа. Пламенка стоички ги издржува ударите на невремето, кога во нејзината земја владеат војни и маршираат туѓинци. Таа, како мајка, се бори непрекинато да ги одгледа своите деца во тешките години на страдањата. Подготвена е и со својата физичка сила да ги надмине тешките удари од времето кои ја оставиле без многу нешта, и без куќа. Еве еден цитат од романот како се бори со предизвиците, постојано исполнета со енергија и челична волја да се опстои: „Пламенка ги расчисти урнатините од нејзината куќа и сама почна да гради. Куќата мора поново да се подигне. Во неа од секогаш се обновувал животот, земал нов силен замав. Некаде треба да се вратат Соле и Мирче. Штом не се во мртвите, тие се во живите“.

Во романот „Резервна тајна“, Катица е лик на верна сопруга, која живеелки ги трауматичните години на штотуку започнатата транзиција од едно општествено уредување кон друго, сака да ја задржи моќта на семејството, која до тогаш нејзиниот сопруг директор на големо пре-

тпријатие ја имал, а му е загрошена со големите промени што настануваат. Таа во секој миг е тука, крај сопругот, да го охрабри, да го посветува, да го поттикне за решителна борба во својот пат кон моќта, и не да попусти пред новите промени, но да ги придобие во своја корист и да стане богат и моќен уште повеќе отколку што бил. Тука е и Сјајка, секретарка и љубовница, која, покрај што владее со чувствата на директорот, настојува да завладее и со моќта на неговите пари, и за таа цел гради еден свој свет во кој се гледа искачена на високото место, кое како љубовница на директорот ѝ припаѓа. Како љубовница, целосно му се поддава на Дарко, но со таа љубов сака да си ја обезбеди и иднината, не иднината на љубовен план зашто знае дека врската со директорот Дарко не може да биде трајна кога тој ја има и сопругата Катица, но може да ѝ донесе материјална корист што ќе ѝ го обезбеди целиот иден живот. Сјајка „и кога ја љубеа и кога љубеше го чувствуваше тој волшебен мирис на парите, таа незапирна моќ што пробива низ неа и ја издигнува над сите барања што може да се јават“. Но, „Сјајка ја измачуваше што не знае сè уште како да го пронајде сефот.“

Јанкула, главниот лик од романот „Крилја“, кој паѓа заробен во затрупаниот тунел, целиот негов свет, со иднината, која изгледа толку непостојечка и неизвесна, е граден на животната енергија што ја добива од спомените и соништата за убавата Виви, присутна постојано во неговиот испразнет свет, која суверено владее со сите негови желби, со моќта на мислата и контролирање на енергијата, собрани во неговото несогорливо мечтаење да ја види повторно и да ја врати во светот на реалноста. Таа е генераторот на силата да истрае во неверојатните темнини на судбината, непоколебливо да се бори со неа за да дојде на крајот до вистинската слобода, до вистинскиот свет. Тој ги гради своите крилја со спомените на Виви за светот кој треба повторно да се отвори за животот и повторно да го почувствува неговиот тек кој несреќно е запрен во длабочината на земјата каде ништо реално не може да допре што ќе му врати и искра надеж дека ќе продолжи да живее. Но таа моќ ја има жената на неговиот свет, таа моќ доаѓа од ликот што постојано е присутен во него и го држи во будноста и низ најголемите тешкотии за да не се изгуби во големиот очај што во такви услови би следел. А Виви постојано му ги враќа спомените како реалност. „Мазна, скокотлива и жешка, му ја дава љубовта. Секогаш љубовта со Виви беше со силни чувства. Го прегрнува, го зема со својата топлина, го опојува мирисот на силен нагон и трае долго...“

Надворешниот свет за Јанкула е изгубен, но тој го допира само благодарение на присуството на Виви во неговиот свет, во неговите спомени и во неговите пресилни желби светот повторно да биде обновен за

да се најде со жената на неговиот живот која, сигурно знае, нема никакво објаснување за неговото исчезнување од нејзиниот живот. Тој ќе ѝ се врати со таа нова сила што ја црпел за сето време на заработиштвото од нејзиното присуство во неговиот спомен.

Меденка од романот „Сонце“ во ќелијата е животната радост, цел и најсјајната звезда на небото за воинот Ивец, кој и низ најжестоките судири во борбите со непријателот ја носи како спомен од кој е решен никогаш да не се одвојува, ја носи како незгаслива светлина што го осветлува неговиот пат низ непрегледните туѓи територии во кои е пропаднат и каде Меденка е неговата инспирација на силата да истрае, да го пронајде патот и да се извлече од големите опасности и од смртните закани кои постојано го демнат и висат над неговиот живот. Големите походи тој ги остварува со нејзиниот лик пред својата голема мисла да се пробива низ непријателските војски и да го следи патот до победата. Таа е неговото знаме, неговата верба, неговиот меч на правдата.

Силна кога силно љуби, таа енергично ја брани љубовта кон Ивец и со ништо не дава да ѝ биде одземена.

Музата, таа богиња на уметничкото изразување, ги осветлува тајните од кои се создава и гради ликот на Жозефин од романот „Бродови“, за која Ниче, исто така лик од „Бродови“, ќе рече дека „ја носев во себе како отворен видик кон иднината“ низ сите оние потраги низ животот по својот индивидуален пат што треба да го пронајде, препознае и освои, а на тој пат среќата не може да дојде во отсуство на Жозефин во која се вљубил при патувањето со бродот „Галилеј“ по прекуокеанските води кон Австралија. Иако од Жозефин Ниче е одвоен во години и децении, таа неприкосновено владее со неговиот реален свет и тој го живее животот во кој Жозефин е постојано присутна, како во тешките мигови на опстанокот, така и во среќните случувања во кои се заедно со неговата незгаслива желба. И таа негова желба ќе го води по патот до повторна средба за да бидат и останат заедно во сиот следен живот што го имаат како дар од времето и од вечноста.

Еве како започна средбата што ќе ги разбранува океаните во душата на Ниче. Додека бродот се лулее над големите бранови раздвижени од бурата, „Жозефин се фати за подадената рака, и тогаш почувствував како океанот пројурива низ мене и не можев да ја запрам таа сила да не ме понесе со себе“. Ниче е заробен, фатен во мрежата на љубовта од која никогаш нема да посака да се истргне. „Жозефин! извикав, изгубен во чувствата и ги раширив рацете да ја преграбам. Топлата насмевка од лицето на Жозефин го смири океанот во мене. Видов колку нежно и невино ми се насмевнува и веднаш ме разоружа“. Таа останува во неговото срце

и во времето кога се разделува од него и исчезнува во непрегледното пространство на Австралија. Но, убедувањата од пријателите да ја заборава нема да најдат место во неговите копнежи по неа. „Жозефин беше небесен ангел, чичо! Ангел! Никогаш повеќе нема да видам ангел, ако овој го изгубам“! Ниче живее со својот сон и ќе рече „Жозефин излезе од маглата на сонот и ме облеа со нежна насмевка. Кога се пробудив таа насмевка продолжуваше да ме гали, а во душата ми наслегнуваше носталгичност од осаменоста“. Таа девојка и го загрозува неговиот живот, изгубен во своите мисли по потрага за средба со неа, и го извлекува во мигови на судбински грешки кога со својата мигновена појава во сликата од разумот го враќа во светот на реалноста и во чинот на опасноста. „Работев внесено, и токму тогаш се јави Жозефин. Ме растопи со насмевката и потонав во еден убав свет. Жозефин ме галеше со зборови. Душата ми играше од возбуда. Шумот од нејзиниот од ми трепереше во ушите, се нишаше просторот. Од еднаш се затресе машината“. Натаму раскажува Ниче како „Жозефин беше изгубена во просторот, а јас изгубен во мислите“. Но таа навраќа во неговите мисли во мигови кога навистина му треба и не може да ја совлада без неа тежината на времето. Тогаш се случува ова, „Жозефин прелета како секавица и го осветли видикот“, па така патот за Ниче останува отворен и видлив и ја задржува ориентацијата на движењето низ својот живот, одбегнувајќи ги опасностите на заканата да го оттурнат кон провалијата која често се појавува на неговиот пат низ големиот непознат свет.

По многу години, конечно, сонот станува стварност, средбата се остварува. „Жената стоеше несфатливо спокојна за мигот. Нејзиниот строг, одмерен израз ме поколеба. Првичната мисла се стопи како откинат светлосен балон кој се губи во невидлива капка. Но, од балонот, од таа растопена светлина на измешани бои мигновено се оформи лик кој цврсто ги спои минатото со иднината. Пред мене стоеше Жозефин, неможно е нејзиниот лик да исчезне од сеќавањата. Тој беше втиснат во целото мое срце и сега излезе во просторот. Таа, следејќи го мојот разгорен оган во средбата, се збуни, како да се најде пред опасен непредвидлив тек на надојдена река што ќе ја потфати и понесе. А не може да ја сфати и открие тајната за мигновената магнетна сила што ќе ја повлече, ни да ја разреши дилемата дали од еднаш да и се предаде, или да начини отпор за да се истргне од невешто поставената стапица што носи измама.

Жозефин!

Просторот е затворен и стеснет до критична збиеност. Од него исчезнува сè друго, а остануваме само ние, поврзани со времето и ширината, и блесокот ја стопува светлината од двајцата спојувајќи се во татнеж

на грмотевица од која нè подзема разлеана синевина за да го откриеме океанот во своите очи.

Потоа Жозефин побара да седне. Лулањето на просторот толку силно се изрази низ нејзината свест што ги спои бурата од океанот и неочекуваниот налет на космичката светлина. Кога ја подигна главата се отвори насмевката од бродот што, изневерена, долго лутала низ галаксијата“.

Благуна во „Бродови“ го инспирира Рене во фронтовскиот метеж да ја гледа светлината кон излезот за остварување на ветената средба кај пештерата, каде ќе го чека низ сиот надворешен пекол што е создаден од неразумните лакомости на предизвикувачите на војни. Тој ќе тури низ растопената лава на боиштето за да ја оствари ветената средба.

PETRE DIMOVSKI

THE BIG SECRET OF THE UNIVERSE

The woman is the biggest riddle of the universe which the humanity has been solving through the centuries being always lost in her perfection. Therefore, she is an eternal inspiration of the artist, the great muse of the poets and creators of the entire literary work. From this source always appears crystal freshness of the unreachable lands as a constant challenge to the writer to start solving the mystery that this world brought with its creation. This is the aim of the whole existence and this is enough for the writer to fulfill his life's emptiness.

In the novel "Plamenka" the same named main character emanates with glowing light of a mother and life fighter who endures under the life strokes in the times of wars and strangers marching through the country. In the times of suffering she fights strongly to bring up her children.

Plamenka cleared up the ruined walls of her house and started building it anew. In it the life has been always renewed and grew with vigor again. Dzole und Mirche must return somewhere. If they are not among the dead, they should be alive".

ИДЕНТИТЕТОТ НА ЖЕНАТА ВО „СРЕДБА СО НЕПОЗНАТИОТ“ И „МИРИСОТ НА ЖИВОТОТ“

Телото (половата разлика), како важен културен производ, кој има значајно влијание во битисувањето на човекот, е точка од која извира визијата и од која настануваат и се создаваат женските ликови во моите романи. Положбата која жената ја има низ историјата во различните општествени формации е основен критериум кој ги оформува глав-

ните женски ликови во двата романа: „Средба со непознатиот“ и „Мирисот на животот“.

Телото, кое претставува важен културен агенс, низ историјата, исказано преку усното предание, сè до денес претставува идеолошки обработуван објект.

Текстот на Библијата, во првата книга Мојсеева го опишува создавањето на првиот човек, имено Бог ги создава машкото и женското според „образот свој“, што јасно имплицира дека и двата ентитета се содржани во божјата природа, во еден бесконечен ентитет. Меѓутоа, во однос на постанокот на човекот се наведуваат и други стихови, во кои Бог ја создал Ева - првата жена од реброто на Адам. Со создавањето на Ева било нарушено единството на двата пола, единство во кое било втемелена девственоста на првобитниот човек. Тој чист „девствен човек“, кој е маж и жена во исто време, но сам по себе ниту едното, ниту другото, според Јакоб Беме е симбол на совршениот човек. Меѓутоа, единството на двата пола не можеше да опстои затоа што Другоста е основна категорија на човековата мисла. Ниедно заедништво никогаш не постои како едно, без притоа да се постави другото. Телото на машкото има смисла само по себе, апстрахирајќи го телото на жената.

Класичната митологија ни го овозможува најраниот увид во врските меѓу мажите и жените. Митовите се обид на мажите да воспостават симболичен ред во нивниот универзум, во кој положбата на жената е

асимболична, универзум кој функционира со посредство на исклучување на женственоста. Убиството на женското тело, неговото исфрлање од една постојана фаличка идеализација е основата на женската асимболичност, основа на машкиот универзум.

Уште во Античка Грција, олимпискиот Бог Зевс, ја проголтал мајката и мајчинството. Токму затоа Јулија Крстева нè потсетува преку своите дела дека желбата да се „поврати“ мајката е однапред условена со фактот дека таа најпрвин била „проголтана“.

Во романот „Мирисот на животот“ нагласена е улогата на мајката во животот на два главни ликови Игор и Наталија. Игор потекнува од угледно семејство, на кого родителите му обезбедиле прилично луксузен живот. Уште на факултет имал свој стан, свој автомобил и многу пари. Но, тој е неуспешен студент кој е во војна со своите родители. За разлика од него, Наталија нема таков луксузен живот, нејзините родители не така лесно финансиски можат да го издржат нејзиното школување.

Заедничко и за двајцата е улогата на мајката во нивните животи. И двајцата имаат потреба од мајчиното присуство, затоа што мајката е таа која ја внесува топлината во домот. Мајката е таа која им дели совети и е секогаш тука за нив. Мајката е таа во чие присуство сè си доаѓа на своето место. Игор се сеќава дека мајка му подготвена за на забава со градскиот џет-сет, останала дома да му ги менува облогите со киселина, бидејќи имал висока температура и го молела да го испие чајот додека е топол. Загрижено Игор ѝ вели дека ѝ ја „уништил забавата а таа го прегрнува и во нејзината прегратка сè си доаѓа на своето место“. Потребата за мајчиното присуство не престанува. Напротив таа може само да биде поголема. Игор се запрашува: „Со што би можел сега да ја запрам? Нејзиното присуство ми е потребно повеќе од порано. Имам многу работи да ѝ кажам, многу чувства да поделам, ми недостигаат нејзините совети“.

Наталија е во своите студенски години и кај неа во присуство на мајка ѝ сè си доаѓа на свое место, и на неа ѝ помагаат мајчините совети, мајчиното присуство ѝ го подобрува расположението. Во друштво на мајка ѝ низ долгите крајезерски прошетки, бара излез од тагата и депресијата кои надвиснуваат над неа и претставуваат опасност по нејзиното здравје. Нерасположението е сè поголемо и постојано. Мајка ѝ е загрижена за неа. На нејзино инсистирање и двете одат во болница. Грижливоста на нејзината мајка е безгранична и потврдена со зборовите: „Ќе ме разбереш тогаш кога ќе има имаш свое дете“. Разговорите со неа се со таков жар како утре да ќе биде доцна тоа да ѝ го каже.

Загриженоста на мајката за своето дете е присутна и во „Средба со непознатиот“. Мајката на Кате е напатена, но силна жена, вдовица која останала сама да ги одгледува двете деца. За да може да ја школува

својата ќерка таа ја изнајмува една од двете соби во кои скромно живеат и ги подготвува најубавите слатки и колачи во градот, по наследен рецепт од нејзините родители.

Таа успева да го препознае расположението на Кате само што ќе ја погледне. И таа со своите совети се обидува да ја охрабри ќерка си во моментите на разочараност. „Твојот живот и твоето здравје се повредни од сè друго што постои на овој свет. Затоа те молам не дозволувај лесно да ги загубиш“ -ќе ѝ рече нежно милувајќи ја.

Покрај што ѝ било одземено мајчинствоо на жената, половата разлика создава низа специфики на човековите тела кои ги детерминираат половите улоги низ различните општествени формации сè до денес.

Без оглед на устројството на општеството, конкретната положба на жената секогаш била под туторство на мажот. Жената била предодредена да биде потчинета, поседувана, експлоатирана. Жената во текот на сите историски епохи се изградува и се остварува, се идентификува низ една постојана борба со мажот за еднаквост.

Жените се подредени и во современото општество, во кое притисоците од масовното живеење создаваат длабока потреба за чувство на индивидуалност и општествена различност. Во ова урбанизирано општество сопствениот идентитет се гради преку телото. Субјективитетите на жените и нивните општествени позиции се поврзуваат со спецификите на нивните тела.

Условите жената да биде среќна се одредени и од релацијата жена-простор. Исто како што женското тело е Друго во однос на машкото, Балканот е Друго во однос на Европа. Балканот е место каде човекот ги губи своите права, своите вредности, место каде човекот го губи својот идентитет.

Кате, главниот женски лик во мојот прв роман „Средба со непознатиот“, животот го започнува во периферија, во која постојат максимални ограничувања и вечен комплекс кон големината на светот. Расти и созрева со копнежот да стане некој и нешто во животот. Го завршува економскиот факултет и очекува да почнат да се остваруваат нејзините соништа. Но, наместо тоа таа наидува на низа неприлики кои ги разгоруваат немирот и неспокојството во неа. Како дипломиран економист, единствената работа која ѝ е понудена е во текстилна фабрика за многу ниска плата и таа набргу „сфати дека тој е свет од нејзините соништа, кој не може да го допре на јаве. Почна често да размислува да го напушти родниот град.“

Кате е претставник на генерацијата млади луѓе, препуштени сами на себе, за кои државата не води грижа и затоа сè почесто размислува да го напушти родниот град и да замине таму каде владее ред и дисциплина, уште еднаш потврдувајќи го заклучокот дека современиот човек

страда од чувство на невдоменост и оттуѓеност, од чувство на просторна нелоцираност.

Исто така, просторот како услов за (не)среќа се јавува и кај главниот женски лик во мојот втор роман „Мирисот на животот“. Наталија е студент на Педагошкиот факултет, „која во себе ја носи за многумина погребаната идеја за морал“. Задоена со традиционалните убедувања дека не треба да им се дава на момчињата ако нема сериозни намери, се повлекува во себе, се препушта само на учењето и го следи патот кој сама го одбра. Сосема неочекувано, на роденденска забава, го запознава Игор и во него ја пронаоѓа својата сродна душа.

Меѓутоа, Балканот, кој го влече со себе прашањето на опасност и на војна која доаѓа од него, и за неа претставува зла судбина. Балканот претставува немирно подрачје, место на конфузија и непријатност, место кое изобилува со опасности. Војната и немирите ја прекинуваат нејзината среќа. Европското „буре барут“, како што го нарекуваат Балканот ѝ го зеде Игор и нејзината радост, „некоја непозната сила не ми даваше мир. Ми доаѓаше да викам, да липам, низ плачот да ја извадам маката што ми ги стегаше градите. Срцето ми биеше секаде, во градите, во стомакот, во главата... Главата чинев секој миг ќе ми експлодира. Ќе ми се распрсне мозокот на сите страни. Ме фати паника. Собата стана претесна. Со рацете ја стегнав главата.“ На ова немирно подрачје наречено Балкан, среќата и радоста ѝ станаа далечни и недостижни.

И уште еден момент е доста важен за среќата на жената, а тоа е убавината на нејзиното тело. Последните години жените панично стравуваат од староста. Сè повеќе посветуваат внимание на својот изглед, панично се обидуваат да ја задржат младоста на своето тело и секојдневно се подложуваат на различни третмани во козметичките салони и wellness, центрите. Жените хистерично им подлегнуваат на разните видови третмани, фејс-лифтинзи, липосукции, хормонски терапии, со цел барем малку да го одложат неизбежното стареење.

Современото општество ја наметна потребата од младоста на телото. Мајката на Игор секојдневно посетува фризери и козметичари, иако ѝ е смачено од нив, само затоа што сака да го задоволи вкусот на јавноста.

Женските ликови во моите романи се мајки кои се грижат за своите деца, иако историјата, уште Античка Грција, се потруди да им го одземе мајчинството.

Понатаму тоа се жени, кои живеат на периферијата на западно-европското јадро наречено Балкан, кој за нив е кобен. Жени кои покрај домашните обврски се трудат да ги задоволат потребите кои од нив ги бара современото општество, потенцирам на потребата од задржување на убавината на своето тело.

Тоа се ликови кои идентитетот го градат низ секојдневната борба со суровата реалност, трудејќи се да докажат дека не е точна претпоставката дека женските тела се неспособни за машки достигнувања, дека се послаби, дека се понаклонети кон хормонални неправилности, нарушувања и непредвидливости и да докажат дека не треба женските тела да се сметаат како инхерентно ограничување на женската способност да ги достигнат вертикалните вредности на машкиот свет.

VESNA EFTIMOVA

THE IDENTITY OF THE WOMAN IN “MEETING WITH THE STRANGER” AND “THE SCENT OF LIFE”

The position of the woman through the history in different society formations is the basic criteria that forms the main female characters in both my novels: “The Meeting with the Stranger” and “The Scent of Life”. The female characters in my novels are mainly mothers who care for their children, in spite of the history, since Ancient Greece, which made a big effort to deprive them. Also, there are women who live on the periphery of the west European core so called Balkans, which for them turned to be fatal. They are women who besides their home responsibilities try to fulfill the needs imposed by the modern society, thinking on keeping up the beauty of the body.

They are characters whose identity is being built through the everyday’s battle with the cruel reality of life, trying to prove the incorrectness of the supposition that women are incapable of male achievements, because of their physical weakness, hormonal disorders. They are tending to prove that woman’s capability should not be limited to her body, but on the contrary woman is capable of achieving the vertical values of the masculine world.

ПРОФ. Д-Р ВЛАДИМИР КОСТОВ

„ОФ, АМАН, АМАН“ КОН ТЕМАТА „ЖЕНАТА – МУЗА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО“

Жената во современата македонска литература не е онаа жена од патријархалното општество, домаќинка и мајка, или, ако е млада, не е она моме опеано во народните песни или на кое и се пееја серенади под пенцере. Денес таа се пројавува со признаците на жените кои ѝ се препорачуваат преку електронските и печатените медиуми и преку т.н. тривијални филмски серии кои го нарушуваат интегритетот и интимата на семејниот живот.

Вековниот традиционален морал преку ноќ исчезна од општествениот живот. Во допир со европската култура на живеење, кај нашите луѓе се создаде нов менталитет и нови сфаќања во сите сфери на општествениот живот, во тој ред и во литературата како нов тренд во тековите на нејзиниот развој, но истовремено и со наплив на супкултурата која ги поплави традиционалните вредности.

Кога е во прашање тезата што ја заговара темата на денешната Седма роднокрајна средба на писатели од Македонија, претпоставувам дека нејзините учесници ќе се најдат исправени пред прашањето како да се доживее жената портретирана во нашата литература. Како? „Пра-

шање е сега“! (според Хамлет). Во секој случај според монденското правило: „Биди убава и молчи“! Родителите и учителите во онем стаписани стојат пред таквите глетки емитувани во телевизиските емисии. Нив ги нема како активни чинители во воспитниот сегмент на образовниот процес. Воопшто го нема човекот како хомо сапиенс (разумен човек), а најмалку како хомо фабер (работник, производител). Го има инфантилизиран, како хомо луденс (човек што игра), поточно човек ЗА кога играат фудбалски, ракометни и кошаркарски екипи во стадионите, претворени во арени, во кои се аурлика, па гласот на писателот не може да се чуе. Според тоа, во својата 80-та година од животот како писател, што и да речам, ќе биде диспарантно на актуелните сфаќања за денешниот човек кој во литературата го нема на минишан. А Гете има речено: „Меѓу луѓето да си човек, е голема сласт“. Блазе си му! Денес, лексемата сласт се римува со власт, асоцирајќи на византиската царица Теодора која, од дното на животот, се искачи на византискиот трон. Таа ме потсети на Краста од мојот роман „Последното целивание“ за кој, мислам, има што да се каже.

Преку неговиот главен протагонист, во овој роман се прави обид за вивисекција со длабоки хируршки резови во живото ткиво на општествениот живот кај нас во не така далечното минато. Но, не располагајќи со соодветни хируршки инструменти, му се нанесувале уште поголеми деформации. Во својата неукост и примитивизам, Краста не е на нивото на историската улога кон општествено отугени структури на власта ѝ ја наметнале да ја игра, за на крајот да сфати дека нејзиниот потфат доживеал фијаско кое, од своја страна, пасквилот преку кој, како книжевен жанр, се реализира романот, да се трансформира како крвава драма, а нејзиниот протагонист – завалијата Краста – да доживее судбина на хероина од античка трагедија.

Со слична контроверза се пројавува и Цишка од романот „Црквичето 40 маченици“ која минува низ метаморфоза и од блудница, - антиципирајќи ја блудницата на Сартр, достојна за почит – ја доживува почитта на битолчани, градејќи го црквичето кое станува едно од светилиштата во градот, подеднакво сакрализирано од сите граѓани, без оглед на нивната конфециска припадност.

Во чуж со Мара, но како нејзино ехо, кое силно се најавува додека наврапито не замре, а ликот на Ели Спиридонова од романот „Писание за страшниот суд единствен лик на жена – филозоф во моето творештво меѓу бројните ликови и филозофи по вокации, или самодиктати од машкиот пол. Анализирајќи ја филозофијата на францускиот деизам, таа ги става по сомнение придобивките на хуманистичкиот реализам од 18 век кој се зародува во декаденција и меркантилизам што ги дисквалификува

сите морални вредности за сметка на економскиот профит. Несфатена и изолирана од средината, таа посегнува по својот живот со самоzapалување, што е трагичен чин на холокауст по оној што се случува со нашите сограѓани Евреи во 1943 година.

Во моето творештво има ликови на жени преку кои се афирмира љубовта како Аристотеловата калокагогија (убава добрина) која го облагородува и го краси животот на човекот. Дури и кога не е персонифицирана, таа е присутна во секое литературно дело како спиритус агенс на творечкиот чин, сеедно дали е дивинизирана или демонизирана. Во првиот случај во моето творештво неа ќе ја препознаеме во ликовите на Ленка (од романот „Нов ум“), во Светлана („Маргарит“) и во Олимпија од новелата „Тула“ како верни и пожртвувани сопруги во екстремни околности.

Со уште попотенцирани одлики на дивинизација се пројавуваат ликовите на Маргарита Бунева во новелата „Истерување на ѓаволот“ и во Литија од новелата „Прокураторот“, која чистотата на љубовта спрема евангелистот Марк ја проверува преку поезијата на поетот Катул, за да дојде до уверување дека таа е музата на неговите евангелиски записи, по што следува нејзиниот љубовен изблик, изразен во поимот ХАРИСИМЕ кој приближно соодветствува на поентата од трактатот за љубовта на ап. Павле: „И на крајот остануваат овие три нешта: Верата, Надежта и Љубовта. Најголема меѓу нив е Љубовта“!

Наспроти љубовта, сфатена како блаженство, се пројавува и преку ликови преку кои е доживеана опсесивно и фатално или кои ја вулгаризираат и ја практикуваат на еротомански начин. (Габриела Манолева од новелата „Змија“, Марци во новелата „Лингва латина“, Наталија во новелата „Содомија“ и др.) Посебно во овој контекст би го издвоиле ликот на Белосветска (во истоимената новела) која се пројавува со особините на Нана од роман на Зола чиј граѓански идентитет граматички се означува со придавката белосветска која се супстантивизира и придобива антрополошко значење со признаци на тотална дехуманизација.

Еротизмот е својствен за бројни женски ликови во моето творештво со потекло на стари граѓански семејства како рецидиви на феудалниот аристократизам на Битола како престолнина на Цар Владислав. Таков пример имаме во семејството на Мандушевци во ликот на садомазохистички настроената со псевдоним означена како Царица Елена во новелата „Матната“, кај Пецаковци во ликот на Фана Пецакова во романот „Грешка“, на Герасимовци преку Ана во романот „Црквичето“, семејство кое поседува домашен параклис со стари икони меѓу кои и гравурата со натпис: „О, роде развратен! (на кој се одговара со „Одмаз-

дата е моја“ во романот „Нелегално оружје“).

Поодделни ликови кои и во современите услови придобиваат општи карактеристики а имаат вродени дегеративни процеси, пороци, страсти и нагони, по примерот на слични такви од романите на Зола, поврзани со подемот и падот на сватовски поврзаните семејства Ругон-Макартиеви, а кај нас, повеќе како резултат на распаѓањето на патријархалниот морал, среќаваме и во моилитературни творби како на пример во романот „Кратка расправа за логиката“, највпечатливо презентирани во ликот на Божија Мандаџиева, порочна интелектуалка чија жртва е наивното селско момче Дукадин. Рецидив на аморализам, во современите услови поттикнат од т.н. „Сексуална револуција“ како и од „еманципацијата“ на жената лишена од социјално-културна димензија и сфатена како цивилизациска придобивка, а, всушност, нејзина деградиција, среќаваме, исто така во „Кратката расправа за логиката“ во која работничката Зоја станува сексуална жртва на газдата Лаќи.

Наспроти бројните сатанизирани женски ликови, во моето творештво се експонирани и ликови преку кои љубовта се манифестира елегично и или еуфорично. Таков е случајот со ликот на Афродита од романот „Битолијада“ која ја доживува голготата на граѓанската војна во Грција, потоа еуфорично прикажан ликот на Невена во расказот „Кутриот Трајан“ кој се пројавува со карактеристики својствени за трагиката на хероините во античките драми. Еуфорично доживеана е и љубовта на Марлена во романот „Битолијада“ која доживувајќи ја апсурдноста на Првата светска војна, на работ од делириум донесува решение да ја прослави на имагинарен начин златната свадба со својот сопруг кој како германски војник загинава при освојувањето на Битола. „Има во моето творештво еден лик на жена (Клавдија Прокла, сопругата на Пилат!) која флаички во моите творби не е присутна, но во морален поглед е решителна и стамена. Имено, во еден решавачки момент, кој го одредува текот на светската историја, му испраќа на својот сопруг писулче во кое го предупредува дека тој човек (Исус) е невин. Прокураторот, пак, држејќи се за Кривичниот законик, си ги измил рацете и потпишал за Исус смртна пресуда. Дали и Булгаков со овој апокрифен мотив, пред да го напише својот роман „Мајсторот и Маргарита“ во кој е присутен овој мотив, претходно не си ги измил рацете? Дали тоа не го прават и другите писатели, вклучително и оние кои пишуваат историски романи и до кои допираат не едно и уште толку по толку пусулчиња за историски настани и личности? Дали сите не пишуваат новели по примерот на Бокачо во кои, не прекинувајќи ја врската со прото-вистлината, во своите творби изнесуваат НОВА ВИСТИНА која нужно се пројавува со **НОВА ФОРМА**?

Низ идеално сфаќање на љубовта, минуваат *Ицо* и *Јофка*, ликови во романот „Умната побрканост на Ицо од **Америка**“, како и *Џани* и

Тане во романот „Тане“ во кој љубовта го достигнува својот апогеј во момент кога Тане и Џени.искачени во кабината на градежен кран - сцена која асоцира на љубовта кај птиците атавистички изразена во гнеадо - Тане и ја говори на Џени најтрогателната македонска љубовна балада „Си заљубив едно моме“ која како парафраза си нашла свој одраз во повеќе мои творби, пред сите во „Нов ум“, во „Учителот“, во „Црквичето“, во „Скршена чаша“ и во десетици други од 250 новели и новелети од „Хераклејскиот мозаик“, во моите 16 романи, како и во целокупното мое литературно творештво. Ќе ми дозволите на крајот од овој инвентарен попис таа епизода од романот да ја наведам фрагментарно:

„Си заљубив едно моме од малечко до големо. Дојде време да го земам, легна моме се разболе, оф, аман,аман!

Јас отидов да го видам. **Ми** побара понадица: жолта дуња среде лето, среде зима љубеница. Ко се вратив од чаршија, најдов моме на носила, оф, ама, аман!

Двесте давам спуштете ја, триста давам да ја видам!

Трогната, Џени рече:

- Си ја замислувам сцената на Бродвеј. Сите возила сопираат, сите минувачи застануваат простум: Момето го носат на носила. *Момчето* ја запира поворката. „Двесте давам, спуштете ја; триста давам да ја видам“! Шекспировска сцена! Њујорк, кој трешти дење-ноќе, кој е во треска, се стишува и среде тишината крик: “ (ОФ, АМАН, АМАН)

D-R VLADIMIR KOSTOV

„OF AMAN AMAN“ TOWARD THE THEME WOMAN – MUSE OF MY LITERARY WORK

Even when it is not personified, she is present in every literature work as a spiritus agens of the creative act, no matter whether divinized or demonized. The above woman we can recognize in the characters such as Lenka (“New Mind”), Svetlana (“Margarit” and Olimpija in the novel “Brick” being faithful and self-sacrificing wives in extreme conditions. Dzishka from the novel “The Church 40 Martyrs” passes through the metamorphosis of a promiscuous woman - anticipating the promiscuous woman of Sartre worthy of respect – lived to the respect of Bitola citizens by building the small Church that later became one of the shrines of the town, equally visited as a holy place by all the ethnics.

The character of Eli Spiridonova in the novel “Standing before the Judgement Seat” is the only character of a woman – philosopher in my literary work among the numerous characters and philosophers by vocation in the male sex. With more emphasized traits of divinization are the characters of Marija Buneva in the novel “The exorcism of the devil” and of Litija in the “The Procurator” who the purity of the evangelist Marc checks with the help of the poetry of Katul at the same time coming to the conclusion that she is the muse of his evangelist texts after which her love expression follows with the term HARISIME. This term is approximate to the main point of the apostle Paul’s treatise on love: “At the end remain these three things: Faith, Hope and Love. The greatest among them is Love”

НИКОЛА КОЧОВСКИ

ЗА МОЈОТ КНИЖЕВЕН ТРЕТМАН НА ЖЕНАТА КАКО ПОИМ НА УБАВИНА И НЕЖНОСТ, НО И НА ОБЕСПРАВЕНОСТ

Навистина многу често жената претставува олицетворение на убавото и нежното, иако понекогаш ѝ се случува да се изметне во приредувач на сунови игри со оној што мисли дека е сакан од неа.

Кога се пишува подолги години проза, разбирливо дека меѓу реализираните ликови ќе има доста припаднички и од женскиот пол, кон кои во поезијата, особено во минатото, се негувал посебен однос на одушевеност, на возвеличување на нивната присушта убавина, со кое се стасуваше дури до обојување. Тоа е од поодамна така: Кога по вековните забрани, особено од црквата, на сè што е животно кај човека, во врска со земниот престој, најпосле осамна идејното раздвижување познато под името хуманизам и ренесанса, кога и на љубовта се загледа како на убавина и нужност на животот – тогаш и жената престана да се смета за создание од втор ред, туку напротив, се издигна до светол поим, чија заштита стана врвна благородност. Постапката, пак, да се опеваат и слават женските доблести, како физички, така душевни, која стана, всушност, мошне позната, а која што јас, со оглед на времето, би ја нарекол рицарство со зборови, постепено се вообичаи до тој степен, што се создаде нов вид поезија – љубовна.

Целта на историскава дигресија е потсетување на зачетоците на култот кон женската убавина во литературата. Кога се има тоа на ум, се надевам, исто така, сфатливо ќе биде што нешто од таа постапка на воспевање на возбудливата привлечност на жената продолжило и во подоцнежните времиња, но, секако, во извесна сообразена мерка. Најпосле, без убавина, животот би бил и посиромашен, и понеосмислен. А сигурно една од најприфатените изреки и најпризнати како точност - е таа што кажува кој е поубавиот и понежен пол!

Ова, сепак, не значи дека понекогаш, особено во последниве времиња кога се избега многу напред и многу далеку од моралот, не може да се сретнат во романите, расказите, драмите, и негативни ликови од женскиот пол, кој, исто така, со сета своја шароликост, е дел од човештвото. Како што веќе ги ужива сите денес важечки човекови права. Така, веќе не е воопшто чудно кога денес читателите сосем убедено читаат за некоја здодевна, неискрена, кокетка која глуми вљубеност, или за нескромна, користољубива алчница, никогаш задоволна, спремна дури на подлости... Вакви, и други слични негативности, се прифаќани како придобивка на новото време, колку од нашето поднебје, многу повеќе „увезени“ отстрана и бескритично примени како свои.

Меѓутоа во најголем дел, протагонистите во моите романи, и од машкиот и од женскиот пол, се луѓе од народот, често со крепосни карактери, изградени во условите на овој, наш живот, пренесувани и зацврстувани преку семејството.

Длабоко убеден дека кај жените во нашиот народ постои нежност, срце полно со прекрасна љубов, спремност на верување во луѓето, тоа и го кажувам во работите пишувани за него, пократки или подолги. Уште во првата моја покрупна творечка најава, романот „Малата Билја“, моето внимание беше просто пленето од младо женско суштество, земено во моето набљудување всушност уште премладо, но кое бликаше од прекрасна низалка на симпатични особености, со кои знаеше да восхити голем број очи и меѓу другарчињата и во семејството во селската средина сред која уште со раѓањето е останато сираче, но во душата ѝ цвркоти нешто птичје и радосно и слободно, и дури лишено од можноста да ја види и почувствува одбивноста и нетрпеливоста на туѓата селанка што ѝ станува маштеа. Условите во кои расте девојчето Билја до шеснаесеттата година, се натежнати од густо сивило како под клапнат свод што би можел да се спореди со некакво, небаре грмушкаво, огромно дрвиште, кое со паднатите дури до земја гранки го поклопило видикот за каде и да било, но чувството со кое расне малечката, е исконска склоност да се биде радосна и ведра, без и да се сака воопшто да се погледне во тегобно-

то! Едно незапирно кликање на младото тело, небаре да е обиколено, покриено, со ништо друго над себе, туку со најсветла сончевина. Едно многу карактеристично, лесно и оптимистичко примање на светот, без оглед на неговиот вистински лик. Да: едно поднебјенце темно и задушно, во кое, сепак, вегетира, расне еден цвет... Ако може така да се каже: со самото раѓање вдахнат оптимизам.

За овој роман се носев со размисла да го наречам „Две поднебја“, или: „Две поднебја под заеднички свод“. Впрочем, во тоа ми беше и основната, поаѓачка идеја: опстојот и излез на пат наспроти лошото вплеткување на судбината.

И не само во „Малата Билја“. Не ми е целта да го нагласувам природниот факт, дека, всушност, и нема мој роман во кој не постои, покрај машкиот, и женски протагонист, туку нешто поинтересно: дека во моето творештво има случаи на два романа, во кои протагонист во лицето на жена е апсолутно доминантен. Првиот случај е романот „Исконскиот дар“ (објавен 1999 год. од „Матица македонска“), во кој мајката Китенка, уште од млади години останата без маж, со мачни напори се труска низ годините, со непрекината грижа да го одгледа и да го издигне синот Ласте, но во тоа е спречувана и од неискусност, и од некој свој погрешен чекор, како што е нејзиното премажување за доста имотен старец што живее во старечкиот дом каде што таа работи како прислужничка - само да обезбеди опстанок, да го исшколува синот. И кога на крајот, доведена до конечно незбиднување на желбата: син е останат на влијанието на улицата, е тргнат по погрешни патишта, а самата, во една жална своја рекапитулација, ја согледува залудноста на жртвуваната своја младост, во очај, посегнува да го казни виновникот за тоа, но исконското мајчинско чувство никогаш не дава казнетиот да биде чедото, туку, во состојбата на тешка вознемиреност и хаотично каење и согледување на својот неуспех така што веќе ѝ е стемнето пред очите, ѝ се случува „малку да погреша“ догледувајќи виновник во лицето на стариот Секул, зашто да не ѝ предложел втор брак, немало да ѝ се запустит животот. Тука немаше што да ѝ попречи никакво исконско чувство, да ѝ ја задржи раката што ја заби секирата во старчевиот врат...

И вториот случај, романот „Керката Кети“, со само навидум старомоден наслов, зашто тоа е, всушност, литературна психолошка студија за млада женска личност што своите години ги поминала во туѓина, под строго таторство на својот татко кој има цел, наводно, да ја заштити од можните зла што во тој свет, како што е убеден, може да ѝ се случат. Дваесет и осумгодишната Кети (Кате), за која татко ѝ, сепак, не изнајде шише во кое ќе ја дочекува затворена, е распната меѓу својата беспомошност во

осаменоста, иако прочитала доста книги на јазикот што ѝ го заменил мајчиниот, меѓу големата религиозност, татковата суровост, мајчината безусловна покорност кон него, како и приближената опасност да биде присилно омажена за непознат човек во далечен американски град. И притоа, при прво соочување со вистинска, силна љубов, нема да го избегне и најочајниот чекор – обид за самоубиство. А во таа љубов покажала таква чудесна нежност и сакање кон човекот со кого ѝ се вкрстил животниот пат, а за кого тоа претставува несонуван лек, многу потребен за душата... (романов чека на скоро објавување).

Но, не би продолжил со примери за возлетот на издигнувањето, односно за тежината на темни доживувања од страна на мои протагонистки, без да истакнам, сосем јасно на ова место, дека, всушност, често ми се случува жената за која пишувам да испадне страдалничка. Помислувам дека тоа е, сигурно, и затоа што му припаѓа на народ кому што историските и географски околности му наметнувале долго робување.

Тоа го има веќе во романот „Малата Билја“, со тетката на Билја, Донка, која изиграна од својот бескарактерен љубовник, соработник на окупаторите во селото, доживува, во својата безизлезност, да го изоди дури патот до јавна куќа во градот.

Во мигов си приспомнувам дека барем во шест раскази сум обработил поизразити доживувања на мои женски ликови во кои, исто така, е вмешана нечовечност на маж. Токму во врска со малку погоре искажаната мисла за трагиката во судбината на овој народ, од тие шест случаи дури во четири исходот е трагичен за девојките. Така, во расказот „Богданчо“, злогласен арамија од другата вера, како уцена со која ќе изнуди тешка сума пари, ја граба селската убавица Роса, и кога не може да му биде натокмено бараното, животот на девојката завршува многу жално. Слично, небаре на невина немоќна животинка која поради алчност е жртвувана, едниот од двајца окупаторски војници што како обична патрола се погодиле на горскиот пат под наше село, здогледувајќи ја младата овчарка Босилка, ќерка на одбеган партизан, иако и воопшто не им е познато тоа, сличен на свер што намирисал стрв, се спушта во гонење на живот и смрт, кое ќе заврши со очаен скок на девојката во длабоката рекичка, каде што гонителот, достасувајќи до нејзината окрвавена, умирачка снага на камењата низ водата, си ја задоволува страста, додека не стаса и другиот да го направи истото. Сцената, прикриени оддалеку ја гледаат група овчариња, од кои едно сè до стари дни тоа ќе го помни... Во расказот за случување по завршувањето на војната, „Писмо“, насилникот не е туѓинец, но, сепак, не е од Македонија. Како подофицер на новата југословенска војска остварил во наш град љубовна врска со

девојка, но многу не му се чекало, едно од среќавањата завршило со прошетка до скришно место на крајот на градот, каде одбивањето на девојката завршило со впериен пиштол во нејзиното лице, и по таа случка него нема повеќе да го види, а преплашената млада душа брзо, брзо ќе потоне во темно лудило, и оттаму не по многу долго, во смрт. Во „Мојата траурна класна“, во овој век, постара вдовица, на враќање од гробишта, му раскажува на авторот за убавата Вилка, својата сосетка и другарка од момински денови, инаку ќерка на богат занаетчија кому крајот на светската војна му донесе неспокојни денови и страв. Млад офицер по име Јова, вселен во неговата куќа по налог на власта, и тој немакедонец, се вљубува во сè уште малата убавица, која сепак си има невини средби со саканото момче, збунета е од инсистирачките изјави на униформираниот станар, но никако не и согласна. Во него напредува занесот и желбата, речиси болно ја следи девојката со момчето, си вообразува за нивните речиси детски среќавања работи кои воопшто не ги прават, па вон себе, скриен во домашната градина, ја дочекува кога таа се враќа и во нејзините млади гради испукува повеќе куршуми. Во расказот „Одзив“, магацинерката Јагна во социјалистичкото земјоделско стопанство, со лажни ветувања од директорот дека ќе биде задржана на работното место, е вовлечна во неморал, оптоварувајќи се со тешко психолошко страдање, без можност на живо суштество да се довери... А, пак, девојката Калинка во истоимениот расказ, доживувајќи ја во време на транзицијата големата среќа да биде примена на работа во новоотворена продавница за прехранбени стоки, не наоѓа во себе толкава храброст да му се спротистави на младиот сопственик кога тој посегнува на неа сексуално да ја искористи, и се враќа таа вечер дома со извесна сума добиена како „награда“. Сепак, малку ќе се порадува од своето жртвување кое уште неколку пати го повторува, зашто сопственикот наскоро, како кога се пружа рака по сосем росен цвет, прима на работа нова, сосем свежа и примамлива девојка, а неа, Калинка, ја отпушта...

Можеби е тоа навистина склоност да пишувам за слабите и обесправените.

Пак во романот „Малата Билја“: Кога по смртта и на втората жена Билјиниот очув Силјан ја прибира во куќата сиромашната Магденица, вдовица на загинат партизан, а таа, исправена пред нужноста да најде однекаде каков било начин да го прати да се школува синот Веле во градот, му се обраќа на газдата за заем, овој одвај тоа го дочекува за да побара од неа сексуално да му се предаде, а сиромаштијата и незаштитеноста и во овој случај се покажуваат како лош учител...

Но, има во животот и многу длабоко несреќни судбини, уште по-

тешки и пожални и од морално паѓање. Таква посебно трогателна е состојбата на скопјанката Марта во романот „Раско“, која откако ги изгубила родителите и сестра си во големиот земјотрес 1963 година, за малку и сама не настрадавајќи, ја доживува среќата во голема љубов со младиот Раско, син на Албанец и Македонка – љубов во која само како привид и затрептува надежта за среќен живот, зашто веќе тешко разболена од тогаш неизлечливата туберкулоза, и преостанува само, одведена од него во бачило на планина во потрага по здравје, да ги доживее своите последни денови, од кои остануваат само елегичните страници до крајот на романот...

Или пак, слична судбина, но во обратен зафат, во романот „Деца на мајката земја“, каде љубовта меѓу две од главните личности, Русе и Ела, бидува победена, овој пат од леукемија на момчето. Мачни, болешни преживелици во интимата. Меѓутоа, тука, освен трагиката, која со времето, сепак, е превозможната кај младата Ела, во име на животот што треба да продолжи, доаѓа време на ново, уште поосмислено нејзино вљубување – во централниот лик на романот, Новко, кој многу почувствително оптоварен со транзицијата отколку неговите врсници, единствено во приобег кон неа успева да изнајде смисла за својот живот. Зашто Ела и се разликува од другите во групата млади, иако тука неспомнати: таа е прекрасен пример на топла приврзаност, благородност и позитивност.

Троглави интимни животни истории на некогаш среќни жени се подначнати во расказот „Несоница на пациентката Ивана“, каде со месеци и месеци попусто надевајќи се на оздравување, од сето што некогаш го имале им останува уште исчекувањето на ретките посети на најблиските, со напнато глумчење надеж во очите на овие, и секојдневни, незапирливи сеќавања и сеќавања на убавото што веќе никогаш нема да се повтори. Небаре од приказна е минатото на неподвижната Марга, балерина со европски глас, која во доцните ноќни часови, место сон, наслепо во темното, тивко пребарува на скапот своје радивце, низ одбраните музички програми на далечните станици, успевајќи понекојпат да ја долови музиката која некогаш речиси волшебено ја придружувале нејзините полетно растанцувани нозе, одушевувајќи ја публиката...

Има во моето творештво, секако, и жени негативки, како што е нинфоманката Мишел, во чија мрежа ќе биде уловен и близу три години ќе се прпелка протагонистот Дилко Мијалов во истоимениот роман, и сличната на неа гладница за страсни доживувања Џени во романот „Соседовата кокошка“, која ќе успее до тој степен да го заќори и заглупи протагонистот Бјагој, што се омажува за него без да го сака и му донесува во стомакот туѓо дете. (Всушност, казна за него зашто лекоумно

ја изневерил својата девојка Светле и нејзината чиста, искрена љубов, бремена оставајќи ја во своето село без и да ја извести за намерата да пребегне во Австралија...)

Туку, бидејќи веќе го спомнав романот „Дилко Мијалов“, не можам да одбегнам уште еден пример, но за прекрасна девојка каква што само во родната земја би можело да ја има: и убава, и скромна, и верна, и со очекувања од животот, и со срце спремно надеж да донесе... Тоа е сиромашната Дена, со која вистина преку фотографија го запознаваат младиот Дилко, но наскоро од тоа ќе произлезе и патување во татковината, и случувања што како најголема радост, како нежен повеј небаре од божја милост ќе го обдарат најпосле неговиот живот заталкан низ сурови преживелици по Америка. И малку подолго, тој нестрпливо ќе очекува да му пристигне, со добиена виза, во американската земја невестата Дена, како ден што милно му се разденува. (Само, за жал...нема никогаш да ја дочека, зашто ќе биде убиен во грабеж од млад моторист, веројатно припадник на клетите, проклетите зависници од дрога.)

NIKOLA KOCHOVSKI

THE WOMAN AS SYMBOL OF BEAUTY, TENDERNESS AND DEPRIVATION

After many years of writing it is understandable that there will be a number of female characters on which, especially in poetry in the past, an attitude of excitement, extolment of their beauty was cherished to the extent of adoring. After years of prohibitions installed by the church authorities finally dawned the ideas of the Humanism and Renaissance when love was treated as beauty and necessity – woman was not treated as a human being of second order any more. The process of glorification of woman's beauty and virtues, physical and spiritual, turned to be chivalry and very soon the love poetry appeared.

This doesn't mean that in our times we do not meet in the novels, dramas and poetry negative female characters who in all its diversity in colours are inevitable part of mankind.

САЊА МУЧКАЈЕВА ВИДАНОВСКА

ЈАС СУМ ЖЕНА - ПИСАТЕЛ

Јас - жена.
„*Спиеш во мене.*
Длабоко во мене.
Во моите мисли...

Застанувам на крстосницата. Четири страни, како четири ветрови се обидуваат да ме намамат. На едната, десната страна стои жена во белузлав фустан, малку просирен, косата под рамената. Ветер од едната страна ѝ го открива лицето. На левата страна стои друга жена, со куса коса, панталони и блуза. Стои свртена на спротивната страна. Не ја гледа жената со долгиот фустан. На третата страна, исто така, стои жена на ветерот. Гледа на нејзината страна од крстосницата. Облечена е како невеста, *но* во црно. Морничаво делува. И косата ѝ е црна, долга. Речиси до половината. И на крајот, на четвртата страна стојам јас. Не знам во што сум облечена. Не знам каква ми е косата и дали изгледам како првата жена, со фантазијата на белузлавиот, просирен фустан, или сум со кратка коса, цврста, ветровите од четирите страни не ми можат ништо, или морничаво, со црн невестински фустан, но знам дека тоа е мојата страна и не можам да преминам на ниедна друга патека од крстосницата“.

Таа... колку зборови, стихови, реченици, може да содржи во едно - таа. Жена. Јас, таа, тие... Просветлување за писателот, мажот кој ја гледа со негови очи и жената која ја гледа со свои очи - жена. Што гледам јас, а што гледа тој? За мене предизвик како ослободување на мојата енергија, со кого се зближувам, нејзиниот лик ме прави своја, а јас ја ослободувам од патеката по која поминувала. Ја гледам на моите страници како мајка, баба, пријателка, онаа што тагува, се радува, љуби, се плаши, но во секој момент ме повикува очајно да ја раскажам нејзината патека од крстосницата, на која жените можат да не се познаваат, ниту гледаат, а, сепак, женското перо ги чувствува и сочувствува на начин на кој само една жена-писател го може тоа. Тоа е мојата патека, животот поминува низ неа и не можам да се ослободам од помислата дека жената е утрото на првиот ред од страната која ја пишувам. За себе, за неа, за таа што веќе не постои... Муза? Желби од соништа? Или огледало на женската душа која знае да раскаже илјадници приказни, само кој знае да ги слушне? Или уште потешко, да ги раскаже на нејзин начин! Понекогаш и посакувам да се ослободам од неа, да не ја отвора својата душа толку искрено пред мене, но не можам.

Јас сум жена-писател! Каде и да се обрнам, ја гледам жената што ја раскажува својата приказна, ме тера да ја прераскажам на свој начин, како дневникот на интимноста што сирка од некаде, како фикција и како реалност. Од Ева, до денешен ден, ја гледам во секоја жена и се прашувам, кој е виновен за тоа? Дали жената во мене, или гревот што сум жена... Сакам да ја слушнам нивната приказна, утрата што се будат ја шепотат, ноќите што заоѓаат ја раскажуваат... И секогаш ја пронаоѓам љубовта што ги движи, нивното раскажување за стравовите, за очекувањата, за остатоците од сеќавањата. Силината на љубовта, кон мажот што ја движи, кон синовите и ќерките што во најголема болка ги раѓа и во најголема болка ги напушта на денот кога Бог ја повикува засекогаш да премине кај него, кон своите родители кои еден ден ја напуштаат, кон својата креација која ја одржува нејзината женственост; за љубовта. Која ја чувствува можеби и кога еден ден не постои повеќе во земскиот свет.

А силата е другата страна на нејзината приказна. Кога се пишува за жената, се има чувство дека ништо не е изгубено. На секоја страница постои сегашноста, минатото е просветлено како зора, која ја најавува иднината. Инспирацијата кај мене, тогаш доаѓа од сите времиња за кои има што да се пишува и мислам дека секогаш е малку. Дека има уште, недоисказаното чека од секое време. За мене е предизвик да се пишува за секоја жена. За жените од минатото, за нас од сегашноста, за ќерките на иднината. Секоја со своите соништа, со различни раскази од времето од кое доаѓаат и сите со иста цел. Мислам дека секоја жена го посакува

истото. Љубовта! Кој може да живее без неа? И кој не сака да раскажува за неа? Повторно во трите времиња. Ниедна љубов не замира, ниедно чувство не се заменува со друго. Кога се пишува за жената, а водилка е таа, како муза на творештвото, сфаќањето за жената е во срцето кое ја дели истата судбина. Огромно, секогаш подготвено да ја прегрне новата љубов која доаѓа од внатрешноста на нејзиното битие. И нема ниедна друга определба во животот на жената освен силата што ја движи кон нејзината мисија, да ги прегрнува своите чеда, да го прегрнува својот маж, од дното на душата да трепери за нив, секој нареден ден. Или женственоста што искри од неа, па се вели дека убавината на секоја жена доаѓа од срцето, кога ќе ја пронајде својата среќа. И тогаш знае да се бори, со незадржлива страст што се претвора во бура, каде силата се докажува само со мудрост. Затоа, ако би раскажувала сега како генеза на незапирлива страст континуирано за сè што сум пишувала за жената, тогаш тоа би било од првата страна која сум ја напишала и објавила, а тоа би одзелo многу време и место. Поради тоа решив овој текст, како и сите мои текстови да ѝ ги посветам на жената, со вметнување на мали делови од мојот најнов роман, кој сè уште е скриен во моето женско срце. Да се пишува за четири жени во различен временски период, кои се толку различни и временски оддалечени е мојот нов предизвик во романот кој сè уште е без наслов. Иако секогаш пишувам за жената, убедена сум дека нема да се повторувам во ниедна страница, иако сум напишала повеќе од илјада страници за неа. А убедена сум поради тоа што жената, за мене како писателка е извор на нови страници каде бурата стивнува само од кога ќе го завршам она што сум го започнала. Кој може подобро да ја познава жената, од една друга жена која сака да се вовлече не само во нејзините спомени, туку и во надежта на новиот ден кој осамнува.

„Јас, Софија. Станав тоа утро, а стиховите ми влегуваа во уши-те како сенка која се вовлекува одамна во мене. Не се протегнав тоа утро, мислев на нив лежејќи неподвижно. Обично се будам, се протегам низ постелата како мачка. Сега не го направив тоа. Бев мирна, дури и лежев дишејќи сосема тивко и плитко. Како да се плашев да не разбудам некого до мене, иако бев сама. Беа тоа мои стихови, или некаде сум ги прочитала. Многу читам, но не ги паметам. Одеднаш знаат да се провлечат на почетокот на денот, кога сум меѓу стиховите на сонот и моите мисли. Во длабочината, закопани, во темнината од другата страна. Пеат, некогаш, некогаш врескаат да излезат, од мене, Софија. Баба ми се викаше Софија. Го носам нејзиното име. Иако немам ништо со неа. Ниту ја познавам. Беше млада кога умре, мајка ми имаше само седум години. Се викам Софија по желба на мајка ми, за да го зачувам споменот на баба ми. Она што останало од неа во паметењето на

мајка ми. Малку се сеќава на неа, но она што го памети е длабоко и до детали. Истите работи ми ги раскажува од кога знам за себе. Кујната во која ги правела колачите, мирисот на ванила. Вели дека кујната за неа секогаш ќе има мирис на ванила. А за мене кујната мириса на домашна пилешка супа. Која не ја сакам многу. Општо не ја сакам кујната. Мразам да работам во неа. Повеќе сакам готова храна, нешто на брзина подготвено. Си велам, додека седам во кујната, ја уништувам поезијата во мене. Оди ли заедно пржењето кромид и поезија? Можеби мирисот на ванила се поврзува со поезијата, но мирисот на кромид, не! А јас никако не можам да го замислам мирисот на ванила во кујната на баба ми. Понекогаш и нашата кујна мирисаше на ванила, но само додека мајка ми ги печеше колачињата, а потоа веднаш се враќаше стариот мирис.

Но сега живеам сама и мојата кујна мириса како што јас сакам. Има мирис ист како и другите соби, затоа што не готвам. Наутро мириса на кафе, но мириса и собата во која го пијам кафето. Некаде прочитав дека ако домот на пладне не мириса на печено месо и свежа векна леб, тогаш мириса на самотија. Не знам каде го прочитав тоа, затоа што многу читам и како што кажав и претходно заборавам, често го заборавам и насловот на книгата и името на писателот, но, сепак, ако беше книга која ми оставила впечаток, ќе се сеќавав. Или на насловот или на името на авторот. Ете, сум го запомнила само цитатот. Така некако ми оставил впечаток. Не знам зошто. Живеам сама и убаво ми е. Правам што сакам. Станувам кога сакам и ако сакам цел ден седам необлечена. И нема да се туширам ако сакам. Сè зависи од мене. Од мојата волја. Со моето слободно време располагам само јас и никој друг. Имам триесет и две години и сосема сум задоволна од мојот живот. А имаше една друга Софија, на која наликувам, вели мајка ми. Иако не сакам да признаам, ја гледам на сликите и навистина наликувам на неа. Таа живеела за другите. Раѓала деца, дури пет, се плашам и да помислам на пет деца, станувала за нив, се облекувала за нив, набрзина, мислејќи што побрзо да заврши со себе, за да ги прави колачите од ванила за нив, да помине часови со дланките во ладна вода и да ги трие, трие нивните алишта, испрашени, калливи, да излезе калта од нив, повторно влегувала во кујната, кујната не мириса повеќе на ванила, мириса на пржен лук и кромид, рацете испукани на жешкиот шпорет, ладната вода ја замени огнот, повторно ладна вода со крпа, го брише подот од валканите стапалки на мажот ѝ и кога доцна во ноќта ќе легне, повторно не е сама. Не располага со тоа време за себе. Ни тогаш. Не, јас само го носам името Софија, а моето време е само мое“.

Ако започнам од почеток, кога спознавањето за женственоста одамна одминало и веќе сега се вгнездило толку длабоко, ќе повторам уште еднаш, од Ева до денес, тогаш размислувам во насоката на ме-

сечината која привлекува и одбива. Нејзината моќ, кога е полна, силно осветлена топка во темнината. Погледнувајќи ја, ми ја дава неисцрпната инспирација. Додека го пишувам текстот, сфаќам дека таа е „виновникот“ што од мојот прв роман, па понатаму, жената ме води да пишувам за „грешниците“, историјата на младоста, самотијата, приказните што се раскажуваат низ деловите на историјата, за мајките, мајките на нивните мајки, ќерките, па и за себе, кога секој автор не сакајќи ја вовлекува и својата историја, кога не сакајќи се испреплетува со ликовите. И сега, кога ја пишувам петтата книга и кога сакав да се одделам од неа, сфатив дека не можам. Не затоа што и самата сум жена, туку дека колку повеќе пишувам за неа, толку повеќе ме обзема исконското барање на вистината. Не прашање за себе, прашање за нас; што сме ние? Силата што ја обзема жената, погледот со кого се бори и покрај нејзината физичка слабост... Погледот кој кажува сè, тогаш кога нејзината физичка сила е на работ, кога веќе нејзината сила е исцрпена. И тогаш знае да се исправи, да ја стисне судбината цврсто во своите раце, за да продолжи понатаму.

Иако судбината на жената согледувајќи од овој временски аспект не била судбина во нејзините раце, туку таа била предводена од оние кои најмалку сочувствуваат со неа, сепак, фасцинантноста на нејзината тивка борба во минатото, ме фасцинира и мене во сегашноста. Таа восхит и храброст на соочувањето со судбината дадена од другите ме тера да продолжам да ја истражувам, онака како што јас умеам, со својата женска интуиција и имагинација. И со својот начин на изразување, за кое најдобро суди читателот, и женскиот и машкиот аудиториум. Би сакала уште да нагласам, кога размислувам за сите мои женски ликови: Јана, Жења, Ева, Стана, па уште една Јана, јас, Борјана, Софија, Вероника, Александра, Анастасија, Викторија... дека се тоа ликови од минатото, сегашноста, иднината, ликови кои апсолутно не потекнуваат од некаква феминистичка замисла или, пак, наметнување на женска доминација, туку тоа се ликови кои живеат на страниците што сум ги испишала со трансформација на женскиот лик во една чиста реалност, онака како што навистина постоеле и ќе постојат. Ниедна од нив не е замислена, тие се тука околу нас, живееле некогаш, сè уште живеат и постојат, само за да раскажуваат. Сакаат да бидат разбрани, онакви какви што се. Можеби некои ќе бидат осудувани, некои сожалувани, а некои ќе продрат до читателот, на начин што ќе препознаат некоја од нив. Или ќе се препознаат себеси. Затоа што кога се пишува за само еден женски лик, можат да се пронајдат женски ликови кои допираат до оној кој ги чита. Некогаш и јас се препознавам себеси во некоја друга жена, иако можам да бидам сурова и да ја осудам за некои постапки. Затоа велам дека секој женски автор, што ја има жената како муза во своето творештво, се има себеси

на некоја страница, пишувајќи одредени делови од својот дневник. Не реални настани, ами дневникот на својата душа.

Да се пишува за жената, значи да се пишува за нејзиното созревање. Мислам дека за секој автор/авторка, музата на женската душа може да се прикаже во сите различни периоди од нејзиното созревање. Како што созрева писателската мисла, така созрева и музата која ја одредува целокупната фантастичност наречена жена. Бог ја создал жената како муза на уметноста, го извајал нејзиното тело и ум за да ја прикаже природата онака каква што тој ја замислувал. И ги создал и писателите за да пишуваат за неа. И композиторите да создаваат за неа, и сликарите да сликаат и вајарите да вајаат... Да се пишува за жената, значи повторно раѓање. Потребата од воскреснување на женскиот лик кој некогаш постоел, создал, одгледувал, стравувал... воскреснување на женскиот лик кој постоел во мене, како авторка. Не можејќи во овој текст да ги одделам сите мои женски ликови еден по еден, пишував воопштено, земајќи цитати само од мојата последна книга која сè уште е во ракопис. Но, сакам да нагласам дека сите мои женски ликови живеат во различни времиња и тоа не случајно. Мојата идеја за тоа поттекнува од тоа дека жената е жена. Од кои период да ѝ се приоѓа и од кое место, сепак, нејзиниот единствен заеднички именител е тој, дека жената е лик што секогаш гледа кон далечината, кон својата месечина. Се моли за своите најблиски, тогаш кога сите спокојно спијат. Таа бдее над нив. Тоа никој не го знае, но во женското срце се скриени илјадници грижи, кои со новиот ден, секое утро ги заменува со насмевка. Како длабоки корења, во неа се всадени традицијата, чувството за припадност кон семејството, длабочината на верност кон сите вредности што поттекнуваат од почвата на кое растела и тивката молитва за спокојство на нејзините најблиски.

„Одамна имав прочитано една мисла. Ми остана во сеќавање. Женска мисла. Сите мои најубави денови ги поминав ноќе. Дали за тоа е виновна месечината што и сега свети. Ја гледам низ прозорецот, споро се движи. Мислам дека ми се смее. Иронично, секој нов циклус ме предизвикува. Некогаш ја гледам како топка и тогаш ми доаѓа луда идеја дека лунарното поместување е уште една приказна во нечиј живот. Навистина, месечината го повторува секој циклус. И жената го повторува. На секои дваесет и осум дена, но месечината останува иста. Површината останува мазна, кој знае колку време, се чини цела вечност. Нема брчки, владее со плимата и осеката. И жената понекогаш успева да ја промени и плимата и осеката, но тоа е минливо. Со секој циклус се менува, исфрла по една јајце клетка. На секои дваесет и осум дена. Значи ли тоа дека жената е месечина која старее?“

Со ваквата мисла тргнувам и продолжувам кон идејата дека пишувам за жената, затоа што во моите книги таа не старее, останува млада во срцата на оние кои ја запознале преку моите зборови за неа. Или, можам да се запрашам, дали тоа во мене се крие мојата женска муза која ме тера да пишувам за дневникот на една жена во кој има женски ликови што навечер знаат да разговараат со месечината која не старее?

SANJA MUCHKAYEVA VIDANOVSKA

I AM A WOMAN - WRITER

I – woman

“You are sleeping in me, deep in me, in my thoughts. She ... how many words, verses, sentences are contained in the simple – she. Woman, I, she, they... Enlightenment for the writer, man who looks at her with his eyes and the woman who looks at her with her eyes – woman. What do I see, and what does he see? She is a challenge for myself that frees my energy and makes me closer, her character makes me feel myself, and I free her from the path she had been passing. In my pages I see her as a mother, grandmother, friend, the woman that is mourning, feels joy and loves, or frightens, but in every moment calls me to retell her path from the crossroad in which women cannot be recognized, nor be seen, but the female of letters feels and sympathizes with them in a way that only female writer does it. This is my way, the live passes through it and I can't free myself from the thought that woman is the dawn of the first row of the page I am writing. For me, for her, for she that doesn't exist any more... Muse? Dream wishes? Or a mirror of the woman's soul who knows to retell thousands of stories, but who is prepared to hear them? Even harder than this, to retell them in her own way. Sometimes I wish to free myself from her, to make her not opening her soul sincerely in front of others, but in vain. I am a woman – writer! Wherever I turn I see the woman who retells its own story, asking me to retell it in my own way, as is the diary of intimacy that has its eye everywhere in the fiction and the reality as well. From Eva until today, I see myself in every woman and at the same time I am asking myself, who is to blame for this? The woman in myself, or the sin because I was born as a female...

ХРИСТО ПЕТРЕСКИ

ЖЕНСКАТА БЛУЗА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО

1.

Повторно добивме задача: да пишуваме за жената како муза во нашето творештво. Но, што ако не била, не е, и не верувам дека ќе биде ТАА муза во моето творештво? Тогаш, не ми останува ништо друго, освен наместо за жената како муза - да пишувам за женската блуза, си велам. Во женската блуза е содржан најубавиот мирис, па макар бил и тој со малку пот, но дури и потта е од женското тело и посебно или помешани заедно - тие изгледаат привлечно и незаборавно.

Колку ли пати само сте посакале да ги помиришате алиштата од вашата сакана девојка, а подоцна сопруга, но во нејзино отсуство, затоа што ви недостасувала, сте ја сонувале, или очекувале.

Мирисот на женската блуза е посебен, потсетува на мирисот од под пазувите, но и од оние другите места. Тој е единствен и неповторлив. Па, без тој мирис, најверојатно нема да ги има ни женските ликови во нашите раскази, песни, драми...

Така, во моите раскази и песни, не често, но присутни се и дефилираат и женските ликови. Не како модели и прототипови,

туку како конкретни личности со кои сум бил интимно поврзан, биле во моја (неразделна) близина, или едноставно - биле само посакувани и плод на мечтите и бујната фантазија. Но, во секој случај - тие ми ја напојувале имагинацијата, ми ја топлеле душата и ми ја хранеле суетата...

2.

Опишувајќи една вистинска случка од детството, во вид на краток расказ, сум запишал:

Од секогаш сум сакал да имам сесѝра. Не само за да им ѝомагѝа во кујнаѝа на родилѝелиѝе, или ѝак мене да ми соѝие којѝе и секогаш да ми биде исѝеглана кошулаѝа. Но, бидејќи ја немав - и дружарилѝе имаа ѝомалку иѝѝо да ми ѝсујатѝ.

Можеби заѝѝоа и ѝолку многу си играв со комшиискиѝе деца, а најмногу ѝак, со девојчињаѝа на едно цело семејсѝиво со кое живеевме во една куќа, сѝ додека ѝѝе не се преселија во Србија.

Но, еден ден, за малку играѝа ќе завршеше ѝрагично. Јас - мал и одвај висок ѝедесетѝина санѝиметѝри, не само иѝѝо го качив ѝомалечкоѝѝо девојче на моилѝе раменици, ѝѝуку и заедно ѝоѝрчав со него низ дворолѝ. Го држев со двеѝе мои раце за неговилѝе рачиња, но ѝрчајќи се соѝнав на еден камен цврсѝѝо зариев во земјаѝа, ѝа ѝред да се исѝружам целиолѝ ѝомешечки, девојчеѝѝо ми се исѝуиѝѝи од рацеѝе и се сѝркала како ѝоѝка неколку метѝри ѝодалеку од мене. Исѝуиѝѝи гласен крик и пресѝѝана да мрда, а јас од сѝрав ѝобегнав како сѝрела преку авлијаѝа.

Оддалеку видов како неколку ѝаѝѝи го мијатѝ и премиваатѝ со вода од бардаче девојчеѝѝо и како го носатѝ на раце кон чардаколѝ од нашаѝа заедничка куќа.

Кога заѝлака знаев дека сум сѝасен и дека ноќѝа ќе ја ѝоминам дома, а не во ѝлевнаѝа или визбаѝа.

3.

Додека пак, исто така, навраќајќи се на моето детство, но како антипод на сеќавањата за девојчето, неминовни биле мислите насочени и кон ликот на една моја баба:

Баба С. реѝко беше болна, или ние мислевме дека е ѝѝака, заѝѝѝо не живеевме заедно со неа. Таа ни беше ѝодалечна баба, а живееше на само ѝедесетѝина чекори од нашаѝа куќа.

Еден ден, кога си играв во бозјеѝѝо и каѝинилѝе околу нивнаѝа куќа, случајно оѝкрив седелка ѝолна со јајца. Кога и кажав на баба ми, се сеќавам, речиси ѝоловинаѝа од јајцаѝа ми ги даде мене. беше

ѿоа ѿодарок за оѿкриѿието, но и за мојата чесност.

Кај неа и дедо ми С. одевме на години, обично кога ќе не викнеа, а сами одевме еднаш во година и ѿоа на Прошени Поклади, кога јас и браќа ми амкавме јајце, зашто ѿаков беше обичајот.

Но, еден ден, баба ми се разболе И ѿоа многу ѿешико, ѿа кога оѿишла во Крушево на лекар и дале цела кеса со лекови. И, сè ќе беше колку ѿолку во ред, баба ми да не мислела дека сите нив ѿреба да ѿи исие одеднаш, се разбира, за да оздрави веднаш.

Куќрајата ѿаа, одвај сѿаси глава во болницата во Биѿола, ѿоради ѿруење со лекови.

По ова, многумина од ѿосѿарието во нашеото село, кои вооѿието не одеа на лекар - во несреќната случка на баба ми си најдоа оѿправдување. Тие велеа: Ако сакаш ѿобрзо да умреш - ѿојди на лекар, а ние децата уште ѿовеќе се заѿлашивме од белието манѿили.

4.

Од една малечка и сегашна дистанца, тука е иликот на девојката Д. која трагично го заврши својот живот поради конзумирање дрога. Беше автор, млада и надежна писателка, со необичен резон и прозен ракопис, која, за жал, предвреме го напушти овој свет. Од краткотрајната, но срдечна и нестандартна преписка со неа, додека бев војник во Белград, произлезе и фактографскиот и документарен расказ за неа.

Се разбира, ликот на мајка ми е трајно врежан во мојата меморија и од повеќето прилози посветени токму за неа, најмногу ја сакам песната за нејзиниот алов фустан, кој и таа најмногу го носеше (можеби затоа што и беше единствен нов и за слави, но можеби и затоа што беше шиен како за неа, па покрај нас и таа во него најмногу си се бендисуваше). Тој фустан, еден ден, како многу други незаменливи и вредни нешта - заврши во дворот од нашата селска куќа, кај амбарите, па на него колваа пченица и пченка сале кокошките и врапчињата...

5.

Ја сакам жената, поточно женската блуза. Музата кај мене и за мене не секогаш е од женски вид, може да биде од машки и од среден род, зашто повеќе како да ги чувствувам и слушам грубоста и жестокоста, отколку нежноста и плачот. За мене животот е постојана борба, отворен мегдан, арена и сцена на која или си или

не си, кога се живее или умира, каде се опстојува или исчезнува...

За мене, ликот на таткото е рамносилен, па дури и подоминантен. Со или без меч, со или без зборови, со или без клетва, со или без прошка... Но, во секој случај: како осамен рицар на боиштето, како единствен патник во пустината, како уличен страдалник и дворски непрокопсаник, како слуга и господар истовремено.

Музите нè галат и пазат, тие се тука за да нè потсетуваат, опоменуваат и поттикнуваат; како светулки да ни го покажуваат патот пред очите, како ветер да ни ги поткреваат и поттурнуваат чекорите постојано нанапред; како снег да ни ги запретуваат несигурните стапки и траги; како најскромни и самопофалбени стихови испеани во нивна и во своја чест:

*Ах, моите невидливи и безбројни добри музи,
Ах, итне миризливи и разнобојни женски блузи...*

HRISTO PETRESKI

THE FEMALE BLOUSE IN MY LITERARY WORK

In my stories and songs, not very often, but there are female characters. Not as models and prototypes, but specific persons to which I had been intimately attached, being in my inseparable closeness, or simply – they were desired and fruit of my rich fantasy. Anyway, they inspired my imagination, warmed up my soul and nurtured my vanity. Describing a real event from my childhood, in a kind of short story, I wrote: “I always wanted to have a sister. Not only as a help to my parents in the kitchen, or sew a button, or keep my shirt ironed all the time. Because I didn’t have one – my friends had less reasons to swear on me. Maybe this was the reason I was playing so much with the neighboring children, at the most with the girls of a whole family living with us in a same house, until they moved to Srbija.

I love the woman, to be more precise, the female blouse. The muse in myself and for me is not only of female kind, it could be of male sex, because I am more used to the cruelty and violence than the tenderness and crying. For me life is a constant struggle, open combat, arena and scene in which you exist or not, where one could live or die, where you survive or disappear...

ЃОРЃИ ПРЧКОВ

КРАЈНИОТ ИСХОД НА ПРИКАЗНАТА

И да влијаеше, митологијата не би ме натерала на мојот напор. Повеќе сум предизвикан од нивното издигнување на пиедалот на воздишките посебно од оние помалку талентираните. Не знам дали да ги презентирам како жени или сирени, или дами и куртизани, самовили или дел од превез . . . Во секој случај на прв поглед зрачат со апстрактност обвинена и истовремено разложена на гладните за ново. Не војни, не старомоден секс, не одземање, не излекување, само вештина. Ни дојдоа од древноста, но од небото се дар. Музите, нивната раскош, изопаченост и контрола . . .

- *Чатле, си зел да размислуваш по грешка. Лична корист токму од тебе издејствува!*- и следна гризина распука помеѓу предните бисерни заби на Грицка.

- *Каква?*

- *Каква*, одговор ќе ти дадам веднаш. Кога момчето, место до тебе да седнам ми направи, кога дрнкањето на возот во skutot кај тебе ме однесе, всушност, вистината е нешто поинаква, возот само благо кон тебе зеде да ме носи, ама јас вложив сили и во skutot ти се сместив. Ти се разгологазив и зедев еротски да се опслужувам, дали ти сакаше или не; дали по волја излезено ти имаше или не; дали пред маса луѓе да не видат имаше земено да се срамиш, јас ниту те прашав, во тој момент се гледав

само себеси, задоволена да излезам јас, а за тебе, дали и ти ќе излезеш, тогаш воопшто не ме интересираше, Чатле не знам колку почувствува, јас имав земено нон - стоп да премалувам, колку што имав еротски сили до максимум да ги потрошам, а за да ги потрошам сум зела да те ползувам тебе, Чатле, сум зела да те користам, лична корист од тебе да присвојувам. Ама не еднаш, *не* двапати, ниту трипати, не знам не броев, ама дека користа ми излегла голема ете, тоа знам, и каков одговор ќе излезе од тебе, опортунистка дека не сум излегла, а?- и кој знае по кој пат целофанското кезе зеде да шушка, Грицка гризината да ја земе и со предните заби, вешто и брзо да ја грицка.

Чатле зеде громко да се смее, на Грицка да ѝ вели:

- *Со нас двајцата случајот има излежено чист, си се послуживме еротски, растоварени си излеговме, на душата лесно, на срцето мислата убаво, опортунистичко нема ништо, ни следа, ама ниту најмала - нула.*

Подредените на оваа муза се камелеони по креативност, кои пишуваат во различно време на ноќта под инспирација повеќе на грчевите во стомакот одошто на матниот поглед. Доколку ѝ изјават љубов на поемата, ќе се превртуваат во постелата барајќи нечији усни, макар користољубиви. Ако, пак, водат љубов во стиховите, ќе преспијат во оргазам на некој кош, со каење кое не може да се балансира со сликите кои провејуваат. Можеби ќе се заколнат на верност, но и ќе фантазираат над некој недовршен акт кој во почетокот нудел смирение. Можеби ќе се гушат во солзи, но и ќе се надишат над набреknатата кожа. Генерално денес сите стилови емигрирале во модел на иднината која го напушта епитетот „чисто“.

- *Уште, некаде од третата, четвртата ноќ зеде другари во одајчето да ми носи. Прво имаа земено, од едно шише алкохол да пијат, зедаа да ме нудат и мене, јас ги одбив. Мажот ми со сила грлото од шишето во устата ми го стави и носот ми го затна, во затворот изучил многу неубави работи. Излегов принудена да земам и да локам. Кога во главата почна да ми се врти, во дворот излегов, зашто клозетот беше таму. И се што изголтав изблуд, ми дојде полесно. Кога во одајчето се вратив, мажот ми и другарите имаа земено, некакви игли, шприцови, во лажица дрога да загреваат и во вените да си ја шприцаат. Останав со широко отворена уста, силен трепет по телото ми помина, од темел ме стресе, дури од дамарите. Почнав да бегам, ама мажот ми, во меѓувреме, вратата ми ја имаше заклучено и клучот го имаше земено. Во еден од кошевите се стуткав, ама да се тресам не престанав.*

Едно време, веројатно кога дрогата зеде да им дејствува, мажот ми рече да се соблечам гола, ама угол гола. Очите ги отворив широко,

прстите од рацете ги раширив, ги стегнав, тој отстапи чекор назад, зашто знаеше дека кога ќе земам честта да си ја бранам имав излезоно силна, тоа уште од мали нозе изучено го имаше, зашто и во Домот за копилиња и во Домот за сирачиња, неколкупати се имав одбрането. Тогаш не видов кога и како шприц со дрога, неговите другари подготвиле, имаа излезоно тројца. Одненадеж ми се нафрлија, раката јако ми ја стегнаа, дури прекршено ми ја имаа, од болки имав земено да вриштам. За да не ми ја скршат се смирив, да клоцам со нозете, со слободната рака очите да земам и да им ги вадам престанав. Мажот ми, од шприцот, во вената дрогата до капка ми ја истури, шприцот остана празен.

- Откако ме дрогираа, телото зеде да ми олабавува и јас да излегувам млигава. Мажот ми зеде да ме соблекува, се обидов отпор да му дадам, арно ама во мене сили немаа останато. Ме соблече гола и со работа почна прво тој, работата бргу ја заврши. По него еден од другарите. Со него ми имаше излезоно најмачно, зашто имаше земено да работа долго, од сите страни да ме превртува и да рика небаре вол имаше излезоно, третиот го имаше зафатено извесна доза на срам, ама обземен од сладострасна, соблазнителна похота, врз мене се счипчи и тој. Работата ја заврши брзо и од мене се оттргна, настрана од другите седна. . .

Тоа е кога Адамовото јаболко со цела своја димензија заглавило во грлото. Тоа е и кога потоци солзи те прогласуваат за немоќен, бесшумно прават канали по образите, влегуваат во устата само колку да го покажат својот хемиски состав, за потоа со уште поголема тензија да се соединуваат во плунка која имунолошкиот аларм одбива да ја апсорбира. Тоа е кога органите во градите се спакувани во една клетка чие дишење е испрекинато, и вдишува само при крајната разврска на приказната. Денес трагедијата сè повеќе ја напушта пишаната форма и станува основен поим на случување. „О смрт, колку горчливо си споменува, за тебе оној, што задоволно живее на својот имот, кој напредува во сè и кој уште може да јаде и да пие! О смрт, твојата пресуда е утешна за оној што страда и што сили нема, за престарен и затрупан со грижи, за оној што загубил надеж и што трпение нема“. Така рекол пророкот, така рекла и музата, но потврдил и авторот чии раце не достигнуаат преку страниците да се обвиткаат околу нечиј врат и да ја завршат правдата која од него и не треба да биде задоволена.

Биљана очите ги имаше отворено широко. Во душата имаше земено да ѝ владее едно чувство помешано со смеа и плач. Преовлада плачот и таа прво залипа, потоа зеде да плаче. Лилето ја смируваше, арно ама солзите незапирливо по се уште убавите образи имаа земено да ѝ течат,

бразди да ѝ прават.

Миле и неа и подаде две рала чевли, едното рало имаше излезоно празнично, во тон со фустанот, а другото секојдневно. Тогаш Биљана зеде да реви.

Миле зеде долго да ја гледа, бидејќи погледот ѝ имаше излезоно мек, питом, благ, мајка му постепено почна да се смирува. На крајот, Миле остатокот од парите, а имаше излезоно поголема, позамашна сума, на мајка си ѝ ги подаде и зеде да ѝ вели:

- Од сега па натаму со парите ќе располагааш ти, ќе водиш сметка прво за обврските кон државата па за храна, а за друго ако притреба, ама мене за ништо не ќе ме прашуваш...!

Мајка му повторно се расплака. Со водени образи Миле го прегр-на и по образите почна да го бакнува. Миле, овој пат, бакнежите зеде да ѝ ги враќа. . .

Ни музата нема свои крилја толку моќни да го надлети срцето на еден човек кој посакал да го подели на трошки и залаци. Главно, тоа нема да биде сцена од месарница, изобличена со крв и деланки. Повеќе ќе прилега на заокружени целини подадени на дланка, толку емотивно пулсирачки што ќе биде тешко да се преземат, а да не завршат во калта. Тогаш веќе нема да ја потценуваме музата и нејзината ролја да го повика срцето да стори сè, па дури и да се предизвика да се заборави, само да покаже со прстот во цврсто определениот правец кој води кон сеопфатност и цврста одлучност да се стои пред сите бури кои ѝ пркосат на оние во заднината.

Службеното лице му пристапи, направи сериозно лице и му рече:

- На столот ќе седи само Софе Налбатовски, а дамата ќе седне во публиката!

Налбато попречно го изгледа и зеде да му вели:

- Зар не гледаш дека на столот седи само Софе Налбатовски?

- Како?- се збрка службеното лице-. Ами оваа жена до тебе?

- Која жена?

- Оваа!- службеното лице, Руска со раката по рамото ја допре.

- Што си зел да ме допираш?- го праша Налбато.

- Не те допрев тебе, ами оваа госпоѓа што седнала до тебе, а право да седи нема, судењето предвидува само обвинетиот на столица, останатите во публика столот има излезоно само твој и врз него ќе седиш само ти!

- Не!- зеде да му вели Налбато.- Не, на столот сум седнал само јас, а до мене има земено да седи мојата душа, мојата мисла, зар ти са-

каш пред судијата без душа да седем, без мисла, ајде кажи ми ти како без душа, без мисла во главата од обвиненијата ќе се бранам?!

Двајцата прегрнати небаре едно тело, една душа, ама и една мисла излезено имаа, на столицата да седат си останаа двајцата.

Во судницата зеде да се вреви, не Руска што се припила во Налбата, ами зеде да се вреви од зачуденост, колку голема, силна, нераздвоива излегла нивната љубов, значи и двајцата имаа излезено со стил.

Да зборувам на сите човечки јазици, па дури и на ангелски, штом љубов немам, ќе бидам бакар што свони. Да имам пророчки дар и да ги знам сите тајни, да ги имам сите знаења за сите работи, а и така силна вера што и планини да поместувам, - ако љубов немам, ништо не сум. И да го раздадам целиот свој имот, да дозволам телото да ми изгори, - штом љубов немам, ништо не ми користи. Љубовта е долготрпелива, полна со добрина, љубовта не завидува, љубовта не се превознесува, не се гордее, не прави што е непристојно, не бара свое, не се лути, не мисли зло, на неправда не се радува, а на вистина се радува, се извинува, во сè верува, на сè се надева, сè претрпува... Љубовта никогаш не престанува, а другото ако се пророштва - ќе престанат, ако се јазици - ќе замолкнат, ако се знаења - ќе исчезнат. И сега остануваат овие три работи: верата, надежта и љубовта; најголема меѓу нив е љубовта. Штета би било толку убаво запаметено да не си го најде својот сопствен пламен и разгори муза. Таа ќе биде трпелива, полна со добрина, незавидлива, негорделива, пристојна, праведна и верлива. Но, такви не се музите. Тие се само копија на она кое сме го осветиле и сме му дале ексклузивно право да ги застапува нашите идеи.

До него дојде Пералката, во книговодственото биро завикано како што ја имаа. Една жена по години млада, а ги имаше дваесет и пет или и шест години, а Зумбуло имаше излезено нешто повозрасен. Пералката беше чудна жена. Беше убава, црнка, со долга коса, растресена по плеќите и рамениците. Беше стројна и во телото складна. Чудна излезено имаше, зашто девојка сè уште беше, ама со титула „м-р“, а бргу се подготвуваше да излезе дури и со титула „д-р“. И газдата и шефовите и високите книговодители во претпријатието, око кон Пералката фрлаа, ќе ја запнеа на око, долго не ја испуштаа, кога солени, кога не солени досетки фрлаа, арно ама Пералката имаше земено да се држи достоинствено, всушност, слабост пред никого да не покажува, зашто беше девојка со невообичаен карактер, а за сексуално, еротски, да ја зафати некое сладострастие, соблазнителност, некаква еротска похота или порив кон некој од колегите, не стануваше ниту збор. Оние што ги држеше најдалеку за мажомрска ја имаа земено, а Зумбуло ја почитуваше небаре му имаше излезено родена

сестра.

- На компјутер да работам не можам, во очите ми свети, главоболката ми излегува посилна!- ѝ велеше Зумбуло.

- Само ти се причинува!- му одговараше Пералката, ама за Зумбуло беше Јованка, родено, крстено име.

- Јованке, не, не, не ми се причинува!- ѝ велеше.

Зумбуло тешко ја крена главата, очите ги закоси, во главата го удри најсилна болка и тој само свеста што не ја изгуби. Јованка, бокалот со вода од бирото го зеде и главата на Зумбуло му ја полеа. Овој се стресе, капки вода по бирото разлетаа. Пералката ги забриша, овој пат зеде масажа да му прави по слепите очи, по образите, кои му имаа излезено тврди, мускулести, всушност, Зумбуло имаше излезено јако, силно момче, арно ама главоболката го смали, вудве го свитка. Јованка зеде да го милува. Нежните, солидно негувани раце, Зумбуло го милуваа и него свеста зеде да му се повратува. . .

Посетата на музата си доби свој поприсутен миг еден ден кога таа го испраќаше последниот сончев зрак на починак, кога ме потсети на пораката на мајка ми за делотворноста на зборовите упатени кон Небото, дека жената може да биде лекот кој ќе зачне побистар поглед кон утрешнината. Музата се обиде и според внатрешните шумови прифати дека разговара со Бога или со некој од Неговите потчинети, но доволно свет за да ѝ се превртува желудникот од возбуда поткрепена со сè уште невидливата надеж. Добри инструкции да се откаже од обидот да ме убеди дека жената не се трансформирала во медицинско помагало, иако тоа значеше раскинување со себе си во друга димензија, таа се одлучи да послуша, бидејќи можеше да загуби повеќе од она што би спасила. Се збогува со напорот да ме воодушеви без непристојни зборови и ми даде воздушен бакнеж во кој требаше да се апсорбираат само старите добри спомени, но ниту честичка од постмодерниот развој. Заминувајќи си, се прашуваше каде погрешила за да добие отказ во кулминативните фази кон успехот на едно дело, кога на сите смртници не им преостанува ништо друго освен да завидуваат. Нели, размислуваше дека таа е посилна од една обична жена која не може на самата себе си да биде чај, а камоли спасение . . . Си додаде дека нејзиното отстранување е неправедна казна која единствено е објаслива со непочитување на заповедта: не го посакувај она што е туѓо.

Удобно да им биде, ете на тоа посебно внимание обрнувала. По неа главата ја подаде и едно кученце, малечко беше, веројатно пудличе, по Вацале зеде да џавка, ама жената бргу го смири. Вацале зеде да ѝ се митолка, да ѝ се лигави, а за таква работа да обави специјалист има-

ше излезо. Жената опфатена од желба, маж да помилува, во купето го смести, значи Вацале целта си ја постигна. Кога кондуктерот дојде, жената од чантата изваде туфте со пари и на Вацале билет му плати. Кога во жената да и заблагодари се загледа, толку во години не му се виде, дека при крај на сексуалната кариера имаше излезо оцени, ама дека сè уште за фрлање е, и таквите дека за мажите душа да земат да им вадат, опасни излезо имаат.

Жената откако билетот на Вацале му го плати, на кондуктерот една поголема сума пари му даде и му рече:

- Јас, купето од внатре ќе го заклучам, завесите од прозорчињата ќе ги спуштам, што ќе земе во купето да се случува невидливо да биде, ме разбра?!

Кондуктерот ѝ вети дека лично тој ќе земе да ги варди.

Вацале го соблече жакетот. Жената веќе беше гола. Вацале зафатен од една страшна соблазнителна, сладострасна, еротска похота, кога ја виде гола, без разлика градите што ѝ имаа земено да ѝ висат небаре кај штотуку измолзена млечна крава, бутовите набрани, смежуравени, лицето бразда до бразда. Пред Вацале да земе да работа, всушност да го натера да работа, зашто за ситна пара, за еден билет, го имаше купено, или Вацале се имаше продадено, сеедно беше. Жената нозете ги рашири, во средината, помеѓу бутовите, парче чоколадо залепи, со дланката го размачка и на кученцето нешто зеде да му вели. Кученцето со опавчето зеде да мавка, да се радува. Помеѓу бутовите се провна и со јазичето, чоколадото, кое истопено, разлигавено излезо имаше, зеде да го лижи. Жената главата ја зафрли назад и почна тешки еротски воздишки да надава, кученцето додека на чоколадо му мирисаше со јазичето да ја лижи не престануваше. Жената запаѓаше во посилен еротски порив, всушност, запаѓаше во еротски транс... Кога кученцето повеќе немаше што да лижи, од помеѓу бутовите излезе кон Вацале се заврти и продолжи по него да џавка. На Вацале му дојде да го шутне, ама жената да не ја навреди, да не ја налути, зашто ѝ имаше излезо милениче од голема полза. Таа пак, додека немаше излезо од силниот еротски порив, вжештена, на Вацале му се вдаде:

- Што си зел со кучето да си играш, бргу во мене влегувај!!!

Вацале отрезна и зеде да работа.

Една жена фатена во прељуба падна во рацете на толпата на која ѝ припадна честа да ја каменува. Првиот камен требаше да биде фрлен од оној кој немал направено ниту еден грев. Толпата се разотиде, камењата не се помрднаа. Добро е да се има некоја искра во себе си, колку ноќите да ги направиме потопли. Но, оган или уште полошо пожар ќе го извадат

од контекст она што го предложив. Музата ми говореше колку се убави туѓите облини, посебно во неразбирливи комбинации со сопствените валкани соништа. Ми говореше како се пренесува пламенот и се создава средба за паметење со некоја на која ни името не си ѝ го запаметил. Сакаше да ме наговори да сфатам дека превртувањето по перницата е знак за потребна терапевтска услуга од постручна личност од својот партнер. И ја гледав динамиката во погледот кој не мируваше, кој соблекуваше, чекаше, фантазираше, одбројуваше, заминуваше... ѝ говорев за домашното огниште, за бескрајната гордост да се издржи во рамките на бракот и покрај сите модерни искушенија, за чисти чаршафи, за мирна совест, за затворањето на очите после тоа... Им говорев, но не ме слушаа и затоа да ги опомениме дека нивните деца ќе ги покажуваат со прст во деновите на старост кога не можат да го прават тоа и станале покајници.

Верушка, сите ликови од романот ги имаше најдено. Таа од повеќепати што го имаше прочитано, скоро наизуст го знаеше. Долго преку ноќите полемика околу ликовите водевме, многу често дебатиравме. Јасно што не ѝ беше разјаснувавме, детална анализа на ликовите им направивме, и ако Верушка, копилицата трајно не ни ја повредила, Верушка сигурен бев дека уште неколкупати романот ќе го прочиташе, уште неколку разговори ќе обавевме и целосно, без грешка ќе го научеше. Откако сите ликови ги најде, откако повеќе кого да бара немаше, си помислив дека Верушка ќе си легне, ама не, таа уште еднаш со јунаците од мојот роман, а бидејќи тие беа нејзини јунаци, нејзини другари, браќа и сестри, сакаше да си поигра. А и самата дел од романот беше - главен јунак. На корицата силен печат ѝ даваше нејзината фотографија.

Верушка, кога кај секој од ликовите прошета, кога со секого близок контакт воспостави, изморена сред просторијата седна. Дишеше забрзано и тешко. Со жена ми во Верушка бевме загледани. Жена ми се расплака, солзи и мене очите ми ги навирија, двајцата имавме земено за Верушка да плачеме. Верушка сред просторијата седната се смееше. Со сите јунаци од мојот роман што си поигра презадоволна беше...

Жена ми од подот ја крена и тргна во детската соба на триседот да ја легне. Верушка се разлутуи и со двете раце силно ја турна. Јас бидејќи на штрек бев, на подот да не падне ја прикрепив. Верушка среде просторијата се врати, седна и наоколу зеде да се врти, по некој збор, по некоја мисла со секого повторно да размени. Сè ми се чини дека им објаснуваше, дека сама останала, од секого напуштена и дека повеќе никој не ја сака, сите ја мразат. Олгица, Дангуло, другарите од младешките години ги прекоруваше, сама, пушта што ја оставиле. Со прстот, со главата им се закануваше.

- *Сама да стие не убаво ѝ е!*- на жена ми ѝ реков.

Верушка преку половината ја зедев и во нашата спална соба ја однесов, среде брачниот кревет ја легнав. Од едната страна легнав јас, од другата жена ми. *Верушка со поглед ни опфати и веднаш заспа.*

Да се изгуби тлото под нозете не значи дека падот ќе биде смртоносен, но ни дека ветува личноста да остане нераздвоена. Двојната личност бара свој мир во светлата половина, неосквернета убавина која често попушта пред демонските набљудувања. А она што следи се изгубени контакти со реалноста каде важат искривените критериуми на чувствување. Со други зборови, човекот станува несреќен, незадоволен од сè, неспособен да се радува ни кога има причина за тоа, венее како цвеќе чиј живот е одбројување на денови до сезоната на прецутување... Како нормална се наметнува инстинктивната борба да се опстане како човек, со средства повеќе или помалку морални, но наизглед ефективни. Музата во нејзиното тело доволно ми покажа. Ја видов и опачината и не ми се допадна ниту дефиницијата за два света. Суштината е да се договориме со самите себе утрешниот ден да ни е последен. Земаме хипотетичен пример дека сме патници на Титаник, купувачи во Светскиот трговски центар или носители на страшна болест; впрочем и тоа на некои животот им го донесе. Значи утре ни е последен ден и треба барем него да го изживееме со почит и восхит како што му доликува на еден обичен ден, без да приговараме, конфронтираме, завидуваме, негативизираме или лицемериме. Значи утре ни е последен ден и нема друг после него во кој ќе си дозволиме да ги поправаме грешките од вчера или да ја довршиме одмаздата од пред неколку века. Утре ни е последен ден и однесувајте се така за да утврдиме дали има нешто што може да нè натера да бидеме вистински барем еден ден. Да го симулираме последниот ден, денот во кој ќе бидете вие и музата, вие или музата...

Приквечерината кај главната медицинска сестра се пријавија Јагода и Невен. Зеда да ѝ велат дека Јагода на Милчо му излегла родена мајка, а Невен вистинскиот татко, значи и двајцата биолошки родители.

Медицинската сестра, изначудена зеде да ги разгледува. Документ дали излегле она што и рекле не им побара, зашто валиден документ ѝ имаше излежено Невен, лика - прилика на Милчо, чиста копија. Направи сериозно лице и на двајцата зеде да им вели:

- *Добро бре луѓе, не можам да се означувам, Милчо колку мајки има?*

- *Една!*- уверлив одговор дојде од Јагода.- *Само една, само јас мајка излежено му имам. Една и единствена!*- и повтори овој пат Невен.

- *Како една, кога една дојде утрово, му изнадонесе големи чоколада и разни други играчки, скапи и многу убави... Другата мајка дојде напладне, таа болничкото лекување платено го има, зашто му излегла мајка, детето легално од Домот за доенчиња го посвоила, документ ми даде, јас го прочитав и излегов уверена дека таа му има излезено права мајка, сега се појавивте и вие...!*- кон Јагода се заврти и и рече:

- *Вие му излегувате трета мајка, јас да се изначудам не можам!*

Музата никогаш не била мајка, ниту се зарадувала на прегратка на род со мирис на бебе со мали очиња, кои шараат, а никогаш не лажат. Таа и да сака не може да биде поголема инспирација од вистинската мајка подготвена да биде нежна темјанушка со едвај несронати ливчиња, но и лавица со остри заби кои би го раскинале и нејзиниот цар во случај на заштита. Стоеше над мене и ми зборуваше за дарот на мајките, но не ѝ верував, ја испратив со ироничен поглед достоин само на тоа што ќе го запишам на хартија. Но, тоа ни оддалеку не може да биде она што се создало во изворот, онаму каде започнува творењето. Ѓ го завртев грбот и останав така во непристоен став додека таа не ќе одлучи да се породи и го донесе на свет она после кое ќе почне да раскажува низ солзи, крв и неизгаснати гласни жици кои повикуваат под крилјата.

Тогаш Темјанка загорената уста ја подотвори и од неа излезе тивок шепот:

- *Герасиме, Герасиме, те молам, последната молба услишана те молам да ми биде, куќата потаму повторно да му ја препишеш, ама до догледување, со друго нема да го условуваш, во нивно, трајно владеење, ама со догледување!*

Темјанка задоволна длабоко воздивна арно ама болките во градите не ѝ дадоа да вдиши со полни гради.

Тирче кај Гнојавката отиде, и надуен небаре излегол петел на буниште, пред Гнојавката да каже дека буништето излегло само негово, ситните парчиња од џебот ги изваде и пред Гнојавката на масата ги стави. Тие од силно стегнато што ги имаше, најдени на слобода расцветаа. Гнојавката бргу - бргу зеде да ги сложува. Кога документот излезе сложен, поништен Тирче го пофали, ама куќата што не успеа по поволни услови на татко му да му ја земе, зеде да го кори. Тирче небаре имаше излезено мисир дремеше.

Во ординацијата на Симчо останаа до зорите. Симчо и Ивка се бореа со сите сили, арно ама пред тешко оштетеното срце на Темјанка, реанимација да ѝ направат не успеаја, зашто толку оштетено срце ниту се реанимираше, и двајцата излегоа немоќни, значи битката ја изгубија.

Имаше еден човек осамен, ни син, ни брат... На неговите работи

крај немаше, а очите негови не можеа да се наситат со богатство. За кого тој се трудеше и ја лишуваше од сè душата негова? Музата негова била богата, плодовите од својот труд не знае веќе каде да ги стави па си предвидува многу години за веселење. Но, Бог и рече: „Ноќеска ќе ти ја побарам душата твоја, тоа што си го приготвила кому ќе му остане“? И така немојте да се грижите за утре, зошто утрешниот ден ќе се грижи за своето, на секој ден доста му е неговото зло. Продајте ги имотите ваши и давајте милостиња. Подгответе ќесиња кои нема да изветват, до кои крадец не се приближува и кои молец не ги јаде. Чувајте во скривалиште на небото, каде е и срцето ваше. Ех, да можеа срцата толку мали, да се исполнат со сè што ни недостасува или што е поубаво кај другите, па ќе бевме вљубени еден во друг како мравките. Но, не луѓе вечно сиромашни, вие комарецот го цедите, а камилата ја проголтувате. Затоа да се молиме да не бидете осудени да завршите на пуст остров само со свеќа в раце за да го барате разумот.

Откако споменикот на Мишако му го подигнаа, тетка Карка заветот откако си го исполна поминаа цели три години, четвртата имаа земено да ја превалуваат. Како тетка Карка без деца што беше, а скоро четири години излезе не со едно, не со две, ами со десет деца, времето наближуваше меурот од сапуница да пукне и таа повторно да остане сама. Тетка Карка, сепак, се радуваше. Беше горда што од нејзината куќа веќе излегуваа професори, инженери, докторки, агрономи, ама за Шапре, што не изучи ништо многу жалеше. . .

- Вие, тетка Карка, како децата што Ве викаат, имате излезено исклучителна жена, всушност, исклучителна личност. Сите ние зачудени сме. Не само нашите деца евтино, скоро цабе на стан и храна кај Вас што беа, четирите и нешто плус години, кај Вас ги поминаа небаре кај сопствените родители, Вие пак, за нив грижа имавте земено да водите како за сопствени деца. Ние Ви имаме излезено неизмерно благодарни. Децата од лоши патишта ни ги чувавте, а што е најважно ни ги дочувавте, девојките од лошо ги вардевте, и нив ги довардивте. И по четири години, од деца ни ги предавате како мажи, како моми, ама сите со дипломи крунисани. Сакам уште да додадам, по кажувањето на нашите деца, ама и по делата, Вие маченица сте излегле, голема маченица, а во денешно време да се биде маченик, е еднакво да се биде светец, ама Вие за светица од нас хиротонисана имате излезено, вие сакале или не, ете, ние како таква Ве имаме примено!

Не го носеше својот ореол, но знаев дека таа е музата светица. Ја анализирајќи нејзината сенка, барем малку да го примам небото и не останам незапознат за високите работи. Велеше дека го допрела престолот

на Бога и дека знае од каде извира мудроста, а каде завршува глупоста. Не сакав да се понижам и да ѝ дозволам да дознае дека не можам без нејзиното присуство, па се правев дека тоа го дознав уште порано. Ме предизвика тогаш, дали можам да го запишам она што таа сакаше да ми го сервира, точно со оние изрази кои моето дело би го претвориле во лауреатско. Гордоста ме натера да се наведнам и запишам неколку зборови кои без инспирација не доликуваа на сјајот кој го посакував. Бев упорен и продолжив да шпартам знаци без некое посебно значење, но полни со независност поткрепена на сопствениот разум. Таа се насмевна, но ми вети дека нема да ме напушти и покрај моето детско однесување...

GORGI PRCHKOV

THE FINAL OUTCOME OF THE STORY

The subordinate to this muse are chameleons by creativity, who are writing in different time of the night rather under an inspiration as a result of the cramps in the stomach than to the vague sight. If they state their love to the poem, they will turn over in bed until they reach someone's greedy lips. If they make love in the verses, they will stay through the night in an orgasmic corner. Perhaps they will swear to faithfulness lost in their fantasy for an unfinished act which in the start offered peacefulness. Maybe they will suffocate in tears, or breathe over the swallowed skin. In general all the styles migrated in a model of the future who deserts the epithet "pure".

This happens when the Adam's apple gets stuck in the throat. This is when springs of tears announce you powerless, quietly without any noise make channels in the cheeks, enter the mouth only to show their chemical content, in order to follow with much bigger tension turning into a spit which the immunological alarm refuses to absorb. This is when the organs in the chest are packed in one cell whose breathing is incoherent and one could take in breath at the final outcome of the story.

ВЕРА СТОЈЧЕВСКА АНТИЌ

ЈАС ЈА ОДБРАВ МАЈКА ТЕРЕЗА

Го очекуваме 21-от век. Цивилизаторскиот од го бележеа техничко-технолошките пронајдоци. Сите вековни и очекувани продуктивни предизвици свртени кон иднината се ретроспектираа со сите можни трансформации на полигласностите на светлината како врвна метафора. Таа е виделина, оган, сонце, млечен пат, слово, книга, вечно барана приказна со показателна мозочна вијуга. И сите резултанти се слеаја во пронајдениот излез на светската максима изразена во глобализацијата на светот, која треба да ја претстави најновата, најубавата, најдобрата животна споена мозаичка слика на цивилизацијата во овој век.

Филозофските мозаични проблесоци во центрите кои ја бараат убавината на светот, се множат, и во натпреварот да се дефинира лет и успех на Човекот. И додека Ронелд Харвуд во знаменитото дело „Историја на театарот“ заклучува дека „ЦЕЛИОТ СВЕТ Е ТЕАТАР“ (СЛИО, 1998), Методија Фотев, во наградениот роман „Вивариум“ (Дијалог, Скопје 2010), во прелудиумот истакнува: „Алелофторијата е кованица која во себе ги носи поимите што го изразуваат значењето на кованицата: лело=меѓусебни, заемни; и фторија=уништувам“. Мето размислува: Оваа појава како неизбежлив порив во секој вид егзистенција секој да е до смрт против секого, не ја открил Аристотел... Овој порив постоел пред Аристотел, но тој прв го запишал. Дури постоеле варијанти со толкувања спротивни на логиката. За да се продолжи животот на Земјата секој треба да го уништи тој до него.“ (Методија Фотев ја вознесе епопеата на Преспа до незнаени граници во романот „Потмците на Кат“).

Како се вткајуваат нашите вековни стремежи во неуспешните признавања на нашиот човечки од? Чувствуваме ли колку искрено ја пееме народната песна „Каде сте Македончиња, Каде сте кај отидовте...“

Или:

„...една мисла имаме, еден живот живеаме, Македонија цела да е, секој да ја знае...“

А, пак, нобеловката Тони Морисон во романот „Љубена“ го одредува мотото:

„Ќе го наречам мој народ,

А не беше мој народ;

Ќе ја наречам љубена

А не ми беше љубена.“

(Римјаните 9:25)

И професорот-теолог, денес амбасадор на Р. Македонија при Светата столица, д-р Ѓоко Ѓорѓевски, е исправен пред чудните Божји патишта, размислувајќи за ред илјадници загадочни прашања, за збиднувањето во своето време и нивната заемна поврзаност. Но, тој запира пред неповторливите примери на луѓето кои го бараат исправниот пат за егзистенција на светот. И запира со почит токму пред личноста на Гонца Агнеса Бојациу. Мошне показателно со наредниот исказ како да го наоѓа централниот одговор: Во срцето на Скопје, во една домаќинска куќа, покрај уличниот цагор од уличните калдрми започна да чука едно срце, објавувајќи една стара вистина – на овој свет сите исто доаѓаме, но различно заминуваме... “ И Амбасадорот давајќи ја биографијата на Мајка Тереза само во една реченица, убедливо заклучува. „Кој можеше тогаш и да помисли дека со малата Гонца започнува исклучителна и величествена сторија за една кротка душа која ќе го освои светот но не со меч, туку со љубов.“

Младата Гонце без помпа и расправи го напушти Скопје, за да го исполни својот завет, да му се посвети и да се насели во Исусовото срце, поткрепена од уката добиена во Скопската католичка црква „Срце Исусово“. Мила, ведра, работлива, добронамерна, се впушта како ангел над болните во Индија. Скромна, со скромен ненасилен подвиг, откако станува најљубена личност во светот, во 1980 година во Скопје изјавува: „Се чувствувам како граѓанка на Скопје, но му припаѓам на светот!“ И така, не случајно ја доби најзаслужената Нобелова награда“. За да се сфати нејзиниот излез од Скопје, полетот и верата кон Бога, најдиректен доказ е нејзината песна „Пропштевање“:

„Ја оставам милата куќа зад себе

и мојот сакан роден крај.

Во Бенгал жежок ќе преминам
 во тој далечен на светот предел.
 Ги оставам блиските свои
 го напуштам родот и домот свој.
 Срцето ме влече овој час
 на Христос да му служам јас.
 Ах, збогум, мајко моја мила,
 збогум останете сите вие,
 ме нагони мене виша сила
 накај горешта Индија...“

Бродот ја носи во непознатите краеве, во 1928 година, се чувствува како Христова свршеница, солзите се радосници, зашто одлуката е нејзина лична, да му се предаде на Бога. И светот ја прегрнува малата сестра Агнеса, наведната над најтешките болни, деца и возрасни, свртена кон сиромашните. Колкава мудрост за затворените очи во светот пред сиромаштијата. „Сиромаштијата не ја создаде Господ. Ја создадовме ти и јас, бидејќи не знаевме да ја споделиме еден со друг“. Во друга прилика изјавува: „Свесна сум дека ние сме само мала капка во голем океан на беда и страдање. Но, ако не постои и таа капка, човековото страдање и беда би биле уште поголеми“.

И таа мала капка именувана Љубов го разбранува светот, допирајќи до страдалниците, болните, гладните, сиромашните. Таа мала капка Љубов предизвика нови возвишувања, допираше и се лепеше за луѓето. Таа влезе и во поезијата на Институцијата – Гане Тодоровски:

Како да е како да е
 сепак треба да се знае
 дека вечна скопјанка е –
 Среди едно пладне слета
 в Скопје в трепет в немир сета
 чиниш птица подгонета –
 Часкум сал ја видов тогај
 беше збунета и строга
 в ден мартовски вивнат в оган –
 А питома една става
 една става малечкава
 поглед в сјај што се раздава –
 Коштилава жена јака
 нејаките што ги сака
 чунки божја десна рака –
 Тој лач светот што го свети

чинам Скопје гласно вети
в мрамор да го запамети.“

Нејзината „маленкост“ не ветува дека светот ќе го мени. Таа само советува секоја единка да го погледне, погали, дарува, страдалникот до него. Наспроти распламтената погоре посочена желба соседот да се уништи. Она што мене цврсто ме привлече беше спонтаната и ненасилена љубов, како и мудростите од типот:

„Доброто што го правиш ќе биде утре заборавено, сепак, прави добро“!

„Она што си го изградил со години може да биде уништено преку ноќ, сепак, гради“!

Кога ја добив наградата „Мајка Тереза“ со восхит се потсетив на мојот лет во детството, кога во Францускиот католички колеџ во Битола, слушав многу слични мудрости од мојата „сер Мари“, учителката која со својата молитва и со прозрачните невини сини очи, леташе кон небото, понесувајќи ме и мене во бескрајните синила на висините...

VERA STOJCHEVSKA ANTIC

I CHOSE MOTHER THERESA

Young Gondza peacefully left Skopje in order to fulfill her promise to dedicate and take up residence in the heart of Jesus, supported by the education received in the Catholic church in Skopje. "Heart of Jesus". Dear, cheerful, workaholic and generous landed as an angel over the ill people in India. After she had become the most loving person in the world, in 1980 in Skopje she stated:

I feel to be a citizen of Skopje, but I belong to the world!" She received the Nobel Prize. In order to understand her enthusiasm and her faith in God the direct prove is her song "Good bye".

I leave my dear house behind
And my beloved homeland.
In Bengal hot I'll go
In this distant land in the world.
I leave my relatives
I leave my kin and my home.
My heart pulls me up this moment
To become a servant of Hristos.
Ah, Good bye, my dear mother,
Good bye to all of you,
Urges me the higher power
Toward the warm India ..."

БИЉАНА ТАЛЕВСКА - ДИМКО

ТИ СИ МОЕТО ЈАС

Инспирирана сум од сопственото битие, но за да можам да продолжам да зборувам за жената од уметнички аспект, ја следам аурата на мајка ми и најнакрај за да напишам приказна допирам до секоја женска приказна што ми ги допрела ушиве. Можеби ќе звучи нескромно, за некои можеби и дури еретично, но во моето творештво жената ја почитувам како полубожество.

Жената, титулата уметник ја содржи во својата суштина многу природно. Таа постојано мечтае за нешто. Нејзината граница е бескрајноста. Бунтовноста и ранливоста, кај неа се во одличен спој. Истовремено умее да биде и храбар воин во животот, и страсна љубовница и нежна мајка. Ете, оттаму започнува мојата приказна. Најпрво ќе им посветам внимание на моите раскази. Во сите нив, главното дејство го има женската размисла, таа воопшто не е едноставна. Испреплетена е во длабоки размислувања и човечки страсти кои осцилираат меѓу ниското и возвишеното. Го земам за пример расказот „Црвениот фустан“. Главниот лик, Хана е во центарот на вниманието, таа го поседува, го има она што го сака секоја жена, убавина, интелигенција, пари и огромно внимание од мажите. Прашањето е, дали е Хана задоволна од таквиот нејзин, навидум аристократски – помпезен живот? Иако до бескрај може да ги заведува мажите, да ужива во нивното друштво, да добие сè што посакува од нив, но не, таа ја поминува улицата, така убава, дотерана во црвениот фустан, пла-

чејќи. Таа еднаш ја вкусила љубовта, онаа ненаметлива, помалку наивна, љубов која им прави скокотливи вибрации на stomачните мускули, ете, од таму доаѓа нејзината несреќа. Има сè, но „зарем би можело тело без дух, мајка без своето дете и жена без љубов?! Апсурд (Ми треба). Хана знае дека може да љуби, дека има многу љубов во неа што треба да ја подарува, но на кого? Изневерувањето во љубовта е отров што ја посипа нејзината возвишена женственост и ја спушти од небесните висини на дното од градскиот асфалт и ја изгази со силни валкани чекори. Каде и да се заврти го слуша само болниот крик на својата скршена женственост, затоа и расказот завршува со зборовите: „кога некои луѓе ќе си заминат од нашиот живот можеме да чувствуваме само едно од двете, или празнина или повеќе простор во кој ќе уживаме. Хана беше потполно слободна, затоа што единствено вистината како вредност остава празнина, а бидејќи тука немаше никаква вистина, таа имаше сè што ѝ треба за да биде среќна, иако беше сама”. Но, таа е слободна бидејќи се ослободи од натрапничката и искористувачка љубов во нејзиниот живот, но не е слободна пред себе, таа мора на некого да му припадне, а тој не може да биде секој, тој мора да ја љуби длабоко исто како што љуби и таа, но и чисто за да ја убеди дека нема пак да ѝ бидат урнати соништата.

Поезијата е многу покомплексна. Низ игра на зборови, може да се допре и до најсветлите и до најмрачните длабочини на размислите на жената. Жената може да биде апсолутно сè, сè до оној миг кога ќе стане мајка. Ми се чини дека во тој миг, сите нејзини знаења, умеења, емоции се наклонети единствено кон нејзиниот пород, ако дотогаш го сплотувала светот, сега е решена да војува само за својот пород и нема да направи никакви отстапувања, а и да направи некаков компромис тоа, секако, мора да биде во нејзина корист. Мајчинството ми е совршен пример за нераскинливо единство, ми наликува на врската помеѓу Бог и неговиот син Исус, ете затоа, размислувам за жената како полубожество, поголемиот дел од мојата поезија и го поклонувам токму нејзе: „Ми рече слики, слики, само мигови, едно сонце за две души, на Земјата проклета сме, од небото благословени, скитници сме ние, се знаеме, плачеш, тоа се моите солзи, се смееш, мојата радост, ако умреш, мојот крај“ (Ти си моето јас).

Во морето од литератури, женскиот лик е секогаш ставен на пиестал, и да е сосема маргинален, тој секогаш прави нешто вртоглаво и барем за миг се појавува во центарот на вниманието на читателот.

Во мојата поезија, жената, е и љубовница, развратница, воин, таа плаче, се радува, љуби, посакува за миг да влезе во машка кожа само за да се оттргне од моментална болка на слабост.

Понекогаш таа е толку обземена од мигот што се соблекува целосно и пред себе и пред оној кој го љуби, умее да заведува и да манипулира со страста, воопшто не се поштедува да се истроши целата, затоа што умее како фениксот повторно да воскресне од пепелта и повторно да заблеска под небото. Таа го повикува нестрпливо својот љубовник „дојди, патиштата сите водат кон љубов, ветерот ги вее лисјата на врбите, дождот ја мие земјата, одајата ја исполнува темјанушкин опиум. Нејзините раце, две рози, ми ги заробија слабините. Усните се впија во срцето, ко два пламена ја горат душата, тоа беше мојата жена”. (Дојди).

Жена сум, и ѝ се восхитувам на жената. Моето творештво се темели, пред сè, врз идеализирањето на ликот на мајката. Мајчинската бескрајна љубов е единственото нешто на кое светот не може да стави етикета со материјална вредност. Кога зборувам за мајката, тука морам да ја споменам и Прличевата мајка – Марија, монумент во македонската книжевност на сила, разум и мајчинска посветеност, а она што сум јас денес, ова сето го имам создадено благодарение на мојата мајка, која без починка во животот се обидува да ме однесе до врвот, да ми го даде најдоброто, да ми ја донесе најголемата радост.

Мојата, вашата, сечија мајка, можам слободно да кажам дека е „основната“ муза на секој деец во својата област. Таа постојано ја негува својата единственост и незапирливост, нејзините карактерни црти се универзални, таа најдобро умее да го погоди вистинското време, вистинското место и да ги каже вистинските зборови. „Во срцево те носам, во мисла те кријам, на полноќ во твоите очи спијам. Цвету мој, фалби ти пеам јас. За една љубов во еден одамна биден час“. (Еден цвет).

Светот на мажот би бил многу едноличен без присуството на жената, што истото и не може да се каже за жената, не дека таа не посакува нејзиниот свет понекогаш да врти околу нејзиниот љубен човек. Жената има потреба од една поинаква од вообичаената слобода, и кога е заробена и покорена да биде слободна, таа има потреба постојано да биде заведувана и импресионирана, тоа ѝ дава некоја посебна живост, тука ќе ги споменам стиховите од песната (За љубовта): „Бакни ме ко првпат да ни е. Животот и онака е танцување на восочна жица. Знаам да љубам, пушти ме да се огледам во твоите очи. Сегашноста ја плете иднината, немој да ме сториш минато, ќе се каам зошто се родив”. Затоа, тука морам да цитирам еден дел расказот „Болката на младиот разум“ – што е посветен на славењето на женската убавина и ненаметлива суштина која се усвојува без никакви претходно договарања и размислувања, таа се слева толку природно, едноставно, а ко магија. „После неа открив дека не е тешко да се сака, туку што се сака. Жената на мојот живот, речено со реч-

никот на романтичарот, беше таа. Таа со зелени очи, беше пријатна глетка во моите очи. Се трудам да опстојам со мислата дека она што не дели нас двајцата е само една обична дупка во времето која се појавила оној миг кога таа го повика таксито. Знам, се лажам, но само така страдањето е подносливо. Полека поминуваат години, можеби ќе ми помине и цел живот, но неа не би ја заменил, уште срцето ми тактира по нејзиниот од, уште се смеам кога ќе помислам на нејзината срамежлива насмевка. Би тргнал да ја барам, можеби некаде случајно повторно ќе ја сретнам, но верувам дека случајноста не постои, во тој случај би постапил спротивно на моето верување и разум, а и не сакам да си задавам дополнителна тага, доволно ме разнебитува оваа светска тага плус и таа, тогаш би се урнал како кула од карти. А овде, од друга страна, без никакво залажување оваа моја разумна болка ме убива, од петни жили ми вреска и ми наредува да ја барам, макар да треба да го преместам секој земјин камен. Ги припремам нозете, тие треба да тргнат, но зошто воопшто го слушаат разумот!? Па тој не е секогаш разумен, ајде тргнувајте! Важна лекција од мојот живот која е јасна ко ден: не мисли дека стоиш исправено, силата на ветрот може да биде појака од твојата стабилна положба. Во случајов, бев срушен, израмнет со самата земја, само таа беше клучот за моето воскресение. Но попусто е, не знам повеќе дали сум вљубен во моето пропаѓање или во неа или можеби во тоа што страдам поради моето вљубување во неа. И сè се одигрува околу суштината дали е поподнослива лудата тишина или самотијата“.

BILJANA TALEVSKA – DIMKO

YOU ARE MY I

I am inspired from my own being, but in order to talk on the woman from an artistic aspect, I follow the aura of my mother and in order to write down a story I touch every story on women that my ears has ever heard of. Maybe it seems immodest, to some even erratic, but in my literary work I treat the woman as a half-divinity.

Woman can be absolutely everything before she becomes mother. I think that in that moment all her knowledge, skills and emotions are turned only toward her child . If she was uniting the world this time she is ready to fight for her child without stepping back and any compromise must be in her advantage. Motherhood is a perfect example of unbreakable unity resembling to the bond between God and his son Jesus, this is why I take woman as half – divinity, the bigger part of my poetry I give to her as a present : “she told me photos, photos, only moments, one sun for two souls, on Earth we are cursed, from the Heavens we are blessed, we are wanderers, we know each other, you are crying, they are my tears, you are laughing, you are my joy, if you die , you are my end” (You are my I).

БОГОЈА ТАНЕВСКИ

ЖЕНАТА – ИНСПИРАЦИЈА ЗА ПОЕТСКО ТВОРЕШТВО

Според грчката митологија зборот Муза означува божица, заштитничка на некоја уметност, а повеќето се однесувало на поетското творештво. Во грчката митологија постоеле девет Музи, според имињата на деветте ќерки на богот Зевс и Мнемосина, а тие се:

1. Калиопа – била заштитничка на епската поезија и говорништвото.
2. Полихимнија – заштитничка на хорската и лирската поезија (сериозна поезија).
3. Мелпомена – заштитничка на трагедијата.
4. Талија – заштитничка на комедијата, (подоцна на целиот театарски живот).
5. Ерато – заштитничка на елегиите.
6. Евтерпа – заштитничка на музиката.
7. Терпсихора – заштитничка на танцот.
8. Клио – заштитничка на историјата.
9. Уранија – покровителка на астрономијата.

Со терминот Муза се означува и целокупното творештво на еден поет со сите негови карактеристики.

Темата на денешното разгледување „Жената – муза во моето творештво“ во моето творештво – поезијата е доста застапена. Песни имам посветено на сестра ми, на мајка ми, на сопругата, како и инспирација од повеќе женски ликови.

Во новото време жената – муза дава вдахновение, инспирација за поетско творештво, а не како

муза - заштитничка како во класичното творештво во далечното минато. Инспирацијата жената ја овозможува од повеќе аспекти: со својата убавина, со својот карактер, или повод како сестра, како мајка, како жена, како ќерка во разни нивни позиции во животот.

Во мојата прва стихозбирка „Угорнина“ (1971) има повеќе песни посветени на женскиот пол, а тоа се песните: „Петлите ги довикуваат зорите“, „Везови“, „Девојки и сонце“, „Мајко“, „На мајка ми“, „Цвеќе“, „Танчарка“ и други.

Песната „Петлите ги довикуваат зорите“ е посветена на сестра ми. Инспирацијата ја дава како младо девојче од петнаесеттина години, кога ја будат рано во зорите и таа да учествува во селските земјоделски работи – во случајот жетва со срп в раце. Меѓу другото велам: Разбуди се Свездо / Припекот ќе боцка по снагата / ... така се кали нашата младост / на припек, на камен и земја/.

За песната „Везови“ инспирацијата е дојдена од набљудување на тешката работа на селската везилка – девојка која со везење го подготвува својот чеиз: Кога од утро до мрак / прстите ги боцка со иглата на надежта/.

За песните „Мајко“ и „На мајка ми“ поетот ги добива инспирациите, согледувајќи ги тешките грижи на мајката околу одржувањето на семејството и грижата за децата.

Песната „Цвеќе“ е посветена на сопругата на поетот, а во акростихот го содржи името и презимето на жената.

Инспирацијата за песната „Танчарка“ е добиена од витката снага на девојката и од убавата игра.

Во стихозбирката „Илинденски огнови“ (1980) во поемата „Крвави чукари“ посветена е на битолскиот војвода Ѓорѓи Сугарев од Илинденскиот период имам стихови посветени на учителката Анета, негова љубовница, која дава инспирација со нејзината храброст.

Во книгата „Чекори во мене“ песните: „Жива слика“, „Внатрешен оган“, „Внатрешен монолог“, „Лоши очи“ и други се инспирирани од жени, но некако музи. Во оваа книга имам песна „Неверна муза“. Појдовна точка за ваквиот став кон музата е денешното модерно и бурно време, кога луѓето се преокупирани со модерната техника, посебно со електронските медиуми, компјутеризацијата, спласнува интересот на читателите за читање книги било поезија или проза. Затоа денес според мене музата слабо ја заштитува поезијата. Во таа песна, меѓу другото, велам: Поетот ѝ определи / достоинство место на музата / но таа изневерува. / Затоа сега Ти песно / биди вредна и силна / и без заштитничка. / Тебе не ти треба муза / во ова бурно време. / Ти провирај се сама кон Угорнината./.

Во книгата „Разденување“ песната „Невестински превез“ инспирирана е од жена – невеста, селска девојка во минатиот период, кога на невестата пред очи и поставуваат превез од мистичен аспект за да ја сокрива убавината и срамежливоста пред присутните гости, како и скромноста дури да се придружи кај зетот, според тардиционалниот обичај. Таквиот чин кај поетот предизвика интерес да го стави во својата поезија.

Во книгата „Битолски мотиви“ (2005) песната „Мајка Тереза“ посветена е на скопјанката Гонца Бојациу позната светска хуманитарка позната под името Мајка Тереза, која цел свој живот го поминува во помагање на бедните и болни луѓе. Оваа Нобеловка никогаш не сум ја видел, иако е прогласена за Светица. Инспирацијата, идејата за да ја напишам оваа песна ми дојде на сон, како да била Мајка Тереза во Битола и нас група луѓе ни вели да подариме нешто, да помогнеме за сиромасите. Јас ѝ велам дека немам ништо и дека нејзе ќе ѝ подарам една песна. И се стори тоа.

Во мојата стихозбирка „Повраток“ во песната „Балада за Дилбер Стана“ пеам за Дилбер Стана, познат женски лик од романот на нашиот македонски писател Стале Попов. Читајќи го неговиот роман „Дилбер Стана“, ги согледувам нејзините маки што ги тргала од свекрвата поради тоа што немала пород, чедо, шеснаесетина години, а не по нејзина вина, туку поради неплодноста на нејзиниот маж Ѓорѓија. Дилбер Стана постојано во последните години мислела на поранешниот љубовник Младен, бидејќи тука нема деца му велела на сопругот да се разведат и таа да оди кај Младен. Ѓорѓија божем ѝ дава согласност во последна преградка ја бакнува и ја задавува, а потоа таа паѓа мртва на земја. Така завршува нејзиниот трагичен живот.

На крајот да потенцираме уште еднаш дека жената како муза, но не заштитничка, од сите возрасти (девојче, девојка, жена, мајка, сестра) со сите свои доблести (убавина – лик, става, тело) во сите положби, форми во животот, во семејството, во општеството на разни позиции со можности за инспирација во творештвото на поетите, па и во творештвото на прозаистите (во романи, во драми и раскази итн.). Убавината и вредноста на поезијата посветена на жената, зависи од мајсторството на поетот, како ќе се искаже и како ќе ја обликува песната, од созвучието на ритамот во песната, оти жената си е жена, таа дава инспирација со сите нејзини атрибути. Секоја жена си има посебна своја убавина на свој начин (став, својствен нејзе, за посебна инспирација кај писателот), со сите нејзини ставови, погледи и движења, со кои, посебно кај поетот воздигнува разни вибрации, раздвижувајќи ги поетовите чувства.

BOGOYA TANEVSKI

WOMAN – INSPIRATION OF POETIC CREATIVITY

According to the Greek mythology the word Muse means Goddess, protectoress the arts, but mainly to poetic literary creation. There were nine muses, taken by the names of the nine daughters of god Zeus and Mnemosina. The woman gives inspiration to the poetic creativity. The writer takes inspiration from the woman's beauty and her character as a wife, sister, mother and daughter in many situations in life.

ДОБРЕ ТОДОРОВСКИ

ЖЕНСКИОТ ЛИК - ИНСПИРАТИВЕН МОМЕНТ

Со замисла да се искажам по насловот, на мисла ми беа повеќе идеи. Но, во моето излагање ќе се задржам,, на ликот-жена во моето творешто како инспирација за нејзин оригинален приказ во литературниот опус, што не значи дека жената-муза не може да инспирира и поинакви книжевни остварувања, каде што таа не е присутна.

Од до сега презентираниите книжевни дела, кои сум ги сретнал, во македонската литература се стекнува впечаток дека женскиот лик во македонските творби е

искажан со немерлива почит и љубов. Таа во безброј литературни искази на нашите мајстори раскажувачи и поети, претставува исклучително силен мотив, односно инспирација, во остварувањето на нивните литературни творби.

Уште со самата концепција на дејствието во книжевното дело, сама по себе се наметнува улогата на ликовите кои ќе најдат место во истото. Сакајќи да бидам што попрецизен по однос на дадената тематика за оваа средба, се навратив на сите мои до сега издадени изданија. Со тоа посакав уште еднаш да се потсетам каде сè фигурира женскиот лик, за каков инспиративен лик се работи, дали е тоа мајка, сопруга, девојка, љубовница или некој спореден лик и која е нејзината улога во делото. Спротивно од ова, се наметнува и моментот кога се разработува одреден женски лик.

Не верувам дека може да се опише еден лик, особено кога се работи за жена, било тоа да е позитивен, носечки, спореден или негативен, а при тоа истиот да не се замисли во авторовата фантазија. Ова затоа што женскиот лик се карактеризира со својата посебност при описот и прикажување на духовноста која ја носи во себе.

Сметајќи дека се тоа издвоени ликови. За мене како автор, можеби не сум имал причина, никогаш инспирацијата не ме повела на познати, јавни женски ликови, ами на ликови на жени со кои се среќаваме во секојдневието во времето во кое живеам. Односно, ја користам инспирација на жена со мисла и смисла на опстојба, столб и темел на семејството, или како суштински елемент на општеството.

Во моето творештво се опфатени сите категории на женски ликови, но најмногу доминира мајката. Всушност, таа е најобична македонска жена-мајка, силна по природа, со мека душа, јака верба, кротка, неизбувлива и секогаш подготвена да подаде рака. Потребна ли е посебна елаборација, или само да се каже дека самата помисла претставува инспирација.

Таквиот, би рекол стожерен лик може да се сретне уште во првиот роман „Сивилото на одот“, каде што е прикажан ликот на мајката, со сите свои лични карактеристики, но и психолошкиот момент во кој се наоѓа, начинот на кој се справува со сите пројавени проблеми. Иако е онаа која најмногу ќе тагува за заминатиот син, таа е истата која ќе треба да дава утеха, да смирува и повикува на трпение и покрај тоа што има премногу работни обврски, како дома, така и надвор. Потајум на себе ги презема сите неправди, несогласувања во семејството и опкружувањето, како и сите клетви и клевети кои се упатени кон неа и кон нејзиното семејство.

...Една постара ситна женичка, со подебели стакла на очилата, што стоеше малку поскраја од жена му, беше ги скрстила рацете на гради и гледаше во луѓето, де во еден де во друг, како да ги броеше колку се, како да не веруваше дека си го закопува сина си, почна полека да тажи. Тажеше и ги редеше зборовите како кога се моли некој за последно молење...

Во говорниот израз на ликовите, конкретно во моето творештво, присутен е дијалектичкиот израз се чувствува најслободно, односно, ликот со свои зборови, или онака како нему најмногу му лежи на душата, може да ја искаже среќата, да ја прераскаже љубовта, но, исто така, да ја отслика тагата и болката до степен што ја растреперува душата и го стега срцето. Таков е говорот на мајката, во романот „Сивилото на одот“, а убеден сум читателот тоа ќе го препознае.

Во еден инспиративен миг, еден женски лик од секојдневието пред повеќе години во една случајна средба се наметна со својата содржина, а што го прераскажав во расказот „За приказ“. Овде го

спомнувам во контекст на темата, затоа што се работи за девојка-вереница. Значи, ниту е мајка, ни сопруга, ниту е девојка, или најдобро речено жена на крстопат.

Женски лик со импресивна убавина што се опишува во расказот, за жал, ќе го почувствува стравот и гневот во еден даден момент на осама, од страна на главниот лик во расказот. Колкава е успешноста на доловување на психолошкиот момент при дејствие на немил настан, каде што жената е жртва, повторно ќе речам можат да оценат само читателите.

Кога ќе се спомене жената како инспирација најчесто се мисли на нејзиниот надворешен изглед. Токму така, не ретко инспирацијата за жената се случувало да не биде нејзината убавина. Ова го мислам само на надворешниот изглед, конституцијата на жената, не навлегувајќи во нејзината душа, која како што може да се види во романот „Завештание Вељаново“, во ликот на Јанинка, која е исклучително племенита носејќи се со сите животни предизвици во времето во кое живее, а биле тоа, на овие простори, времиња на невреме.

Се случува кога стожерниот лик е маж како што е во монодрамите „Што ни било пишано“, „Славе, славен да биди“, „Борис базернички“, се забележува како дејствието небаре невидлива тенка нишка се насочува кон жената која се има, се посакува, за која се сонува, но и кога ликот се наоѓа во ќор-сокак, во безизлезна ситуација и кога тежината на душата е до болка и солзи, со влиптај се бара мајката како спасител, избавител од тешката состојба во која западнал главниот јунак.

Жената како инспирација на авторот, но и во ликовите, не мора да е секогаш присутна и гледана како физичка појава, таа е присутна и кога не е тука, авторот-главниот машки јунак ја носи со себе во мислите, го сонува ликот и ја сонува убавината и добрината. Но, може да биде и поинаку.

Составувајќи го материјалот за темата, консултирав и подруга литература, сè со цел да најдам нешто повеќе за женскиот лик, нешто како одвоен, посебен опис за жената во литературата. Но, ни тоа не го најдов, ниту пак сретнав дефиниција за жената.

Дали е тоа така затоа што отсекогаш сум мислел дека е таа магичен лик со неоткриена и дефинирана формула за љубовта што природата ѝ ја дарува од самото раѓање до крајот. Дали е тоа постојан копнеж, недосонуван сон, насетен немир во срцето, блиска возбуда, посакуван допир на бескрајот.

Прелистувајќи ги книгите, до сега напишаното, при тоа присетувајќи се на некои моменти од времето кога е работена книгата, се присетувам на ликовите и ги замислувам какви се можеби сега по толку време, но со иста мисла дека повторно така би го отсликал ликот. Така, во делата како целина се редат слика до слика на застапеност на жената во својот животен од со исказ за неповторлив момент од силината на инспиративниот момент. Оттаму женскиот лик ќе биде инспирација за песна за расказ, роман во кој таа ќе биде тагата, болката, јадот, за меморија на убаво сеќавање, но понекогаш ќе биде и лош лик, измамничка, предавничка љубов со погрдна мисла.

Кога се работи за поезија, мислам дека авторот се наоѓа во една посебна ментална и психичка состојба, особено кога со многу малку зборови се сака да се долови она за што се однесува песната. Особено изразено е кај поезијата кога се возвишува жената и љубовта. Така несомнено, инспирацијата за жената треба да биде најсилна. Некои писатели тоа го прават со неверојатна умнешност, до степен на силен восхит

Во мојот единствен обид во поезијата од книгата „Длабоко во мене“ во првиот дел ја опејувам саканоста на жената, така што не ми е непознато во каков и колкав обем е потребна, како што е речено во насловот на темата жената - музата, односно инспирација во авторовото творештво.

DOBRE TODOROVSKI

WOMAN'S FACE – INSPIRATIONAL MOMENT

In my literary work are included all categories of female characters, among which the mother is dominating. In fact, she is the simple Macedonian woman – mother, strong by nature, with soft soul, strong faith, quiet and always ready to give help. Is any elaboration needed here, or simply the mere thought on her gives an inspiration.

Such essential character can be met in my first novel “Grayness of walk” here the character of a mother in all her personal characteristics and the present psychological moment and all the problem she copes with. In spite of mourning for her son who left home, she is the one to give consolation, asking others for patience besides her many home obligations. She takes over all injustices quietly, all the disagreements in the family and the surrounding, as well as all the curses and slander directed to her and her family. I believe that the woman's character could be impossible to represent without previously being imagined in the author's fantasy. It is because the female's character is characterized with special attitude on her description and showing her inherent spirituality.

СОДРЖИНА

СЕДМА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА НА БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА 2012	5
ДИМИТАР БОГДАНОВСКИ МОИТЕ ТРИ МУЗИ	7
ПРОФ. Д-Р БЛАГОЈА БРАЈАНОВСКИ „ЖЕНАТА - МУЗА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО“	12
ВАНДЕ ГАНЧЕВСКИ ЖЕНАТА - ЗАЧИН ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО	19
ПЕТРЕ ДИМОВСКИ ГОЛЕМАТА ТАЈНА НА УНИВЕРЗУМОТ	25
ИДЕНТИТЕТОТ НА ЖЕНАТА ВО „СРЕДБА СО НЕПОЗНАТИОТ“ И „МИРИСОТ НА ЖИВОТОТ“	31
ВЛАДИМИР КОСТОВ ОФ, АМАН, АМАН КОН ТЕМАТА „ЖЕНАТА - МУЗА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО“	37
НИКОЛА КОЧОВСКИ ЗА МОЈОТ КНИЖЕВЕН ТРЕТМАН НА ЖЕНАТА КАКО ПОИМ НА УБАВИНА И НЕЖНОСТ, НО И НА ОБЕСПРАВЕНОСТА	43
САЊА МУЧКАЈЕВА ВИДАНОВСКА ЈАС СУМ ЖЕНА-ПИСАТЕЛ	51
ХРИСТО ПЕТРЕВСКИ ЖЕНСКАТА БЛУЗА ВО МОЕТО ТВОРЕШТВО	59

ЃОРЃИ ПРЧКОВ КРАЈНИОТ ИСХОД НА ПРИКАЗНАТА	64
ВЕРА СТОЈЧЕВСКА АНТИЌ ЈАС ЈА ОДБРАВ МАЈКА ТЕРЕЗА	77
БИЉАНА ТАЛЕВСКА - ДИМКО ТИ СИ МОЕТО ЈАС	82
БЛАГОЈА ТАНЕВСКИ ЖЕНАТА - ИНСПИРАЦИЈА ЗА ПОЕТСКО ТВОРЕШТВО	87
ДОБРЕ ТОДОРОВСКИ ЖЕНСКИОТ ЛИК - ИНСПИРАТИВЕН МОМЕНТ	91

**СЕДМА РОДНОКРАЈНА СРЕДБА СО
БИТОЛСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ОД МАКЕДОНИЈА**

Издава

Националната установа – Универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“ Битола,
ул. Ленинова бр. 39, Битола

Организациски одбор

Науме Ѓоргиевски
Николче Вељановски
Владимир Костов
Јоланда Бошевска

Превод и резимеа на англиски јазик

Николче Вељановски

Лектор

Ивана Коцевска

Печати

Академски печат - Скопје

Тираж

100 примероци